

GU Journalen



NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET DECEMBER 8/2000



FOTO: HILLEVI NASEL

- **3** God klass på humanistisk forskning
- **4** Fakultet går med rekordunderskott
- **5** Tvärvetenskap på undantag
- **6** Otrygg anställning missgynnar kvinnor
- **14** Det ljusnar för IT-högskolan
- **15** Veteraner värnar om akademisk frihet
- **17** Bjursell efterlyser bioetisk forskning
- **20** Den andra sexuella revolutionen

Från vadarbrallor till mikroskop

Det är variationen i forskningen som är tjusningen, menar Maria Paulsson som har disputerat på Göta Älvs minsta invånare.

sid 10-11

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet.

CHEFREDAKTÖR:

Allan Eriksson. Tel: 773 1021
E-post: Allan.Eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR:

Ylva Beckman. Tel: 773 5162
E-post: Ylva.Beckman@adm.gu.se

REPORTER:

Eva Lundgren. Tel: 773 1081
E-post: Eva.Lundgren@adm.gu.se

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING:

Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE:

Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE:

Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER:

David Andersson, Pia Naurin
och Torbjörn Tännjö.

KORREKTUR:

Jenny Lööf

ADRESS:

Avdelningen för information och omvärldskontakter
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg
Tel 031-773 1021
Fax 031-773 4354

E-POST:

gu-journalen@gu.se

INTERNET:

<http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen>

TRYCK:

Livrena AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 800 ex

UTGIVNING: 8 nummer/år.
Nästa GU Journal utkommer den 15 februari.

MANUSSTOPP: 29 januari

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvarar ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626



GÖTEBORGS
UNIVERSITET

PROREKTOR HAR ORDET

"Kunskapen börjar hemma"

UNIVERSITETETS VECKA har nu tre år på nacken. I år ägde den rum den 14-22 oktober, som vi kunde läsa i förra GU Journalen, där en del av inlagen presenterades.

Nytt för i år var att vi med ekonomiskt stöd av Västra Götalandsregionen gick utanför universitetet i centrum och ägnade oss åt uppsökande verksamhet. Det är ett led i de viktiga satsningarna för att nå nya grupper och visa vad universitetet har att ge.

REDAN I VÅRAS började planeringen. Då tog vi kontakt med några kommuner i Västra Götaland och två förorter till Göteborg för att erbjuda dem ett kort program som ett smakprov på vad Universitetets Vecka kunde innebära. Vi etablerade ett samarbete med kommunerna Munkedal, Bengtsfors, Mark och Grästorp samt förorterna Angered och Biskopsgården. De fick själva bestämma inriktning på föreläsningarna. Vi anpassade sedan programmet efter de olika intressena och önskemålen. Till arrangemanget hörde också musik- och sångunderhållning med studenter från Musikhögskolan och Högskolan för teater, opera och musikal. Ett roligt matematiskt lekexperiment kompletterade det varierade programmet. Det blev litet av Universitetets Vecka i miniatyr.

Särskilt glädjande var responsen och publiktillströmningen i Bengtsfors, Mark, Biskopsgården och Angered. I de båda sistnämnda drog vi fulla hus och

mötte en mycket intresserad och frågvis publik. Glada och inspirerade vill vi nu inför planeringen av Universitetets Vecka 2001 ta tillvara det förtroendekapital vi lagt grunden till genom att ägna större utrymme och mera engagemang åt aktiviteter i regionen och inte minst i förorterna. Det känns helt riktigt och stämmer utomordentligt väl med prioriteringarna i verksamhetsplanen.

Kom gärna med idéer – både av det vildare och av det mer realistiska slaget – till avdelningen för information och omvärldskontakter. Kanske behöver vi i "den lärande regionen" en Universitetsbuss, som året om förmedlar kontakter med GU och backas upp av Universitets-TV?

VID KORSVÄGEN reser sig nu Universeum. Snart börjar Världskulturmuseet byggas med plats för Museion. Professor Marianne Bauer, en av de externa utvärderarna av Museionprojektet, understryker just dess koppling till Världskulturmuseet, något som ibland glöms bort – kanske för att byggnaden ännu inte finns. Det är glädjande att hon avslutningsvis konstaterar, att Museionprojektet står i komplett överensstämmelse med de nya krav som ställs på universitetet – att profilera sig, att verka i nära samarbete med samhället, att bedriva gränsöverskridande forskning och kunskapsbildning, att engagera studenterna djupare och utgöra en aktiv part i folkbild-



FOTO: ALLAN ERIKSSON

ningen. "Museioniden" ligger också i linje såväl med GU:s bildningstradition som med dess nyligen lanserade vision om det – inte bara lärda men lärande universitetet. Museion – i samverkan mellan universitetet och Världskulturmuseet – kan bli ett starkt och betydelsefullt inslag i GU:s profil. Det kräver nu en samlad och kraftfull insats av universitetet för att ta till vara den unika möjligheten.

I KOMBINATIONEN Museum-Museion-Universetum skapas mötesplatser för olika slag av gränsöverskridande lärande – mellan universitetets olika delar, mellan akademien och det omgivande samhället, mellan olika grupper i samhället, mellan lokalt och globalt. Här ligger GU före de flesta, kanske alla andra, som både nationellt och internationellt nu börjat tänka i likartade banor. Det handlar om den roll universitetet kan och måste spela i strävan efter en långsiktig "hållbar utveckling", inte minst av människan själv. "Kunskapen börjar hemma", som en brittisk socialantropolog så träffande har sagt.

Från oss alla till er alla – en önskan om riktigt goda helger.

BIRGITTA SKARIN FRYKMAN
Prorektor

Lathund för akademiker, del 3

DISKURS: Alltför ofta använt ord inom den akademiska diskursen.

GENOMSTRÖMNINGSHASTIGHET: Sänkta krav ger mer pengar.

ICKE-LÄRANDETS UNIVERSITET: Det vi har nu. Med förtvivla ej, se lärandets universitet.

JULHANDEL: Amazon eller bol.com?

JURISTUTBILDNING: Bra att skaffa om man vill rösta i amerikanska val.

KAOSTEORI: Också användbart i amerikanska val

KONSTRUKTION: Kulturell, social etc. Tyder på stor tilltro till gentekniken.

LÄRANDETS UNIVERSITET: Snart förverkligat inom GU.

MORAL OCH ETIK: Uttryck som ofta används av personer som inte riktigt tänker på vad de säger. Se också språkkänsla.

NOBELPRISUTDELNING: Ett av de få skäl som finns för en göteborgare att åka till Stockholm.

SOCIAL KOMPETENS: Förmåga att anpassa sig till gruppen eller till hierar-

kiska system. För närvarande mycket efterfrågad.

SPRÅKKÄNSLA: Har man inte om man tror att "spirituell" betyder andlig eller "ikon" betyder idol.

TABLOID: Nästa format också för GU Journalen?

DAVID ANDERSSON
Skicka in förslag till e-post:
gu-journalen@gu.se. Månadens bästa bidrag belönas med en bok.

Mångsidig forskning får gott betyg

Men utvärderare kritiska mot fakulteten

Humaniora som regnskog. Det är en alternativ modell som kan få långtgående konsekvenser för hur man organiserar forskning och forskarutbildning vid humanistiska fakulteten. En extern utvärderingsgrupp prisar fakulteten men efterlyser radikala förändringar.

DEN EXTERNA GENOMLYSNINGEN av humanistiska fakultetens forskning är genomgående positiv. Det är en fakultet som fungerar väl och som i många avseenden producerar bra och mångsidig forskning, även i ett internationellt perspektiv. Flera institutioner tillhör forskningseliten.

Men utvärderingen visar också på brister. Kvaliteten och bredden är ojämn. Vissa institutioner är, enligt utvärderarna, för svaga för att fungera som livskraftiga forskningsmiljöer.

Utvärderingen är gjord av sex nordiska humanistprofessorer, med idéhistorikern Sverker Sörlin som ordförande. I rapporten ges en överraskande positiv bild av humanioras villkor i dag.

FAKULTETEN HAR OCKSÅ många problem och står inför en rad utmaningar.

– Jag är naturligtvis glad över vad utvärderarna kommer fram till. Det visar att det är en fakultet som fungerar bra, även om det finns problem, konstaterar dekanus Lennart Olausson.

Rapportens titel "den humanistiska cirkelns kvadratur" antyder humanioras villkor. Det klassiska problemet är att ha kvar ämnenas bredd och specialiseringens djup. Ett olösligt dilemma, menar bedömargruppen, men ändå kompromissbart – och något man måste lära sig leva med.

Hur ska mångfalden bäst utnyttjas? I rapporten finns en metafor som bedömargruppen vill förmedla. Humanismen som regnskog.

FÖRSLAGET ÄR ATT fakulteten bör identifiera ett antal starka områden som kan fungera som regnskogens "träd". Kring träden kan mindre ämnen hämta sin näring och sörja för mångfalden. Poängen är att undervegetationen (läs: mångfalden) och de stora träden behöver varandra.

Bedömargruppen tycker att det är nödvändigt att behålla bredden, men ifrågasätter den förhållandevis stora bredden vid fakulteten.

– Visst är bredden en styrka men den har också ett pris, medger Olausson. Jag tycker kanske inte att bredden är för stor om man jämför med Oslo universi-

tet som har dubbelt så många grundutbildningsämnen. Vi kan inte göra fakulteten ännu smalare.

I rapporten presenteras tre förslag.

1. Fakultetsnämnden bör förändra forskarutbildningen enligt Oslomodellen, som innebär att forskningen organiseras i ett mindre antal breda forskarutbildningsämnen. 2. Ett vetenskapligt råd bör inrättas för policyfrågor. 3. Fakulteten bör organiseras i en "regnskogsmodell", där man identifierar ett antal starka träd, kring vilka mindre träd och buskage kan få näring.

Lennart Olausson tycker att modellen för forskarutbildning vid Oslo universitet är intressant, även om den kräver en anpassning till svenska förhållanden.

Även förslaget med integrerad forskning får stöd av dekanus.

– Det måste vi komma igång med inom fakulteten. Jag håller med om att fakulteten kan spela en större roll när det gäller att vara med och stötta forskningsprojekt. Idealiskt vore om vi hade 5 miljoner för att kunna satsa på olika projekt.

Däremot är han skeptisk till förslaget att inrätta ett vetenskapsråd.

– Det är oklart vad det ska göra.

Den frågan ska vi naturligtvis utvärdera, men jag tycker att det är fakultetsnämndens uppgift att driva policyfrågor.

BEDÖMARGRUPPEN RIKTAR också kritik mot fakultetsledningen för att den inte är tillräckligt strategisk och offensiv. Fakultetens uppdrag är oklart. Bedömargruppen räknar upp en rad svaga områden: samarbetet är inte särskilt väl utvecklat, vare sig mellan institutioner, inom universitetet eller utåt mot omvärlden, tvärvetenskapliga initiativ är få och svaga och den externa finansieringen kunde vara betydligt större.

Differentiera, satsa på vissa områden, det rekommenderar gruppen. Man pekar på olika profilområden som språk och teknologi, medeltidsstudier och afrikansk-orientaliska studier.

"Regnskogsmodellen" är att föredra framför en traditionell institutionsstruktur, menar gruppen, eftersom den stimulerar till tvärvetenskapligt arbete och bidrar till ökad synlighet.

Modellen får också konsekvenser för strukturen. Har den ämnesbaserade institutionsstrukturen spelat ut sin roll?

– Nej, det tror jag inte. Frågan är vilken roll fakultetsnämnden ska ha,

säger Lennart Olausson. Fakulteten har ju inga styrmedel. Det finns en motsättning mellan forskningens frihet och styrning. Ska fakulteten bestämma vilka projekt som är mest attraktiva och produktiva? Jag tror att fakultetsledningens uppgift snarare är att öppna dörrar och att initiera olika typer av samarbetsprojekt.

DET EGENTLIGA ARBETET börjar nu. Dekanus inbjuder samtliga att delta.

– Nu är det upp till oss själva. Vill man påverka, då ska man ta vara på tillfället, säger Lennart Olausson och tillägger att det är viktigt att de olika grupperna kommer igång nu. Före sommaren ska det finnas en strategisk plan att ta ställning till.

ALLAN ERIKSSON



Dekanus Lennart Olausson

FAKTA/Fakultetens styrkor och svagheter

Bedömargruppen har även beskrivit fakultetens starka och svaga områden. Varje institution har fått lämna in de åtta bästa vetenskapliga skrifterna. Dessutom har gruppen gjort intervjuer och bedömt resultaten om forskarutbildning och extern finansiering. Studien har vissa brister, vilket öppet redovisas. Gruppen presenterar en rangordning över vilka institutioner som klarar sig bäst och sämst i utvärderingen. Fakultetens främsta språkämnen som har mycket bra forskning är engelska, lingvistik och nordiska språk. Tätgruppen bland icke-språkliga ämnen är arkeologi, filosofi, idé- och lärdomshistoria, litteraturvetenskap, musikvetenskap och vetenskapsteori.

Nytt från ledningen

20 miljoner i överskott

Det ekonomiska resultatet för GU blir något sämre än väntat. Prognosen pekar på att universitetet kommer att gå med 20 miljoner i vinst i år, vilket är 5 miljoner mindre än beräknat. Överskottet beror uteslutande på överskott från donationskapital och Holdingbolaget.

Men resultatet för verksamheten visar på minus 32 miljoner. Det försämrade resultatet beror främst på medicinska fakultetens stigande underskott.

Fler antagna till forskarutbildning

Nyantagningen till forskarutbildningen har ökat jämfört med föregående år. Ökningen beror helt och hållet på medicinska fakulteten där antagningen stigit från 83 förra året till 131 i år. Fakulteten svarar därmed för mer än hälften av alla nyantagna hittills i år.

Andelen kvinnor totalt i forskarutbildningen är 54 procent. Flest kvinnor finns vid medicinska fakulteten, 66 procent.

Humanister och pedagoger klarar inte sina uppdrag

Den interna uppföljningen visar att flera fakulteter sannolikt inte når sina uppdrag, när det gäller antal helårsstudenter och helårsprestationer.

Humanistiska fakulteten ligger ganska dåligt till och redovisar cirka 6 miljoner kronor under takbeloppet. Det beror dels på ett minskat intresse för fördjupningskurser, dels på att forskarutbildningsreformen kraftigt minskat antagningen till forskarutbildningen. Men fakulteten räknar med att hämta in underskottet de närmaste åren.

Även utbildningsvetenskapliga fakulteten har svårigheter att fylla sina platser, inom t ex lärarprogrammet, kostekonomprogrammet och fristående kurser. Underskottet beräknas bli cirka 10 miljoner.

Det är ännu osäkert om odontologiska och konstnärliga fakultetsnämnderna kommer att nå uppdragen. Övriga fakultetsnämnder rapporterar i sin prognos att de når sina uppdrag, alternativt går med överskott.

GU får kunglig professur

Professor Roland Scholz från Zürich har utsetts till den femte innehavaren av Konung Carl XVI Gustafs professur i miljövetenskap. Han är sedan 1993 professor i miljövetenskap vid tekniska högskolan ETH i Zürich och sedan 1998 adjungerad professor i psykologi vid stadens universitet.

Under 2001 och 2002 kommer han att arbeta med forskare och lärare vid Göteborgs Miljövetenskapliga centrum, GMV, som GU driver tillsammans med Chalmers. Han kommer framför allt att ägna sig åt miljömanagement, miljömodellering och beslutsforskning. Scholz är speciellt intresserad av lärandeprocesser och kommer att delta i utvecklingen av miljöundervisningen vid GU och Chalmers.

Konungens gästprofessur blir en del i GU:s och Chalmers internationella samarbete för en hållbar samhällsutveckling.

Notiser

GU får inrätta receptarieprogram

FÖR FÖRSTA GÅNGEN har naturvetenskapliga fakulteten fått rätt att utfärda en yrkesexamen. Det är den nya receptarieexamen som GU nu fått Högskoleverkets godkännande för. Sedan i höst finns redan ett fil kand-program i farmaci med 48 studerande och dessa kommer nu att föras över till det nya programmet.

– Vi är naturligtvis oerhört glada, säger biträdande utbildningsledare Kristina Sundell. Vi har alla arbetat hårt för det här beslutet. Men särskilt för det gäng duktiga tjejer som ställt upp på att studera under osäkra förhållanden är detta naturligtvis mycket roligt.

Utbildningen är på 120 poäng och det är den naturvetenskapliga och medicinska fakulteten som gemensamt har ansvar för undervisningen.

Försök att skicka rasistisk e-post

EN STUDENT VID institutionen för matematik och datavetenskap har anmälts till både polis och GU:s disciplinnämnd för att ha försökt sända ut rasistisk e-post till samtliga studenter vid institutionen.

Incidenten ägde rum på institutionens lokaler den 4 november. Vicedekanus Christer Carlsson skriver i anmälan att det rör sig om försök till rasistiska trakasserier och otillbörlig användning av institutionens datorsystem. Den utpekade personen förnekar dock att han sänt brevet.

SAFARI-topplista november

Karolinska institutet	1 550
Lunds universitet	1 208
Chalmers	956
Handelshögskolan, Sthlm	936
Uppsala universitet	916
Göteborgs universitet	652
Umeå universitet	335
KTH	217
Luleå tekniska universitet	175
Lunds tekniska högskola	71
Linköpings universitet	59

Patriksson vann

I OKTOBER anordnade naturvetenskapliga fakulteten ett par öppna hus, då forskare kunde få mer information om SAFARI och GU safari. Man lottade även ut en digitalkamera bland de forskare vid fakulteten som lagt in eller länkat sitt/sina projekt senast den 1 november. Vinnaren blev Michael Patriksson vid institutionen för matematik och datavetenskap.

NYHETER

Underskott tvingar fakultet till nedskärningar

I ÅR kommer naturvetenskapliga fakulteten att redovisa 17,5 miljoner minus, vilket är ett par miljoner sämre än planerat. Om fakulteten inte klarar att vända underskottet är risken stor att personal måste sägas upp.

DET EKONOMISKA LÄGET för naturvetenskapliga fakulteten ser dystert ut. Om prognosen står sig kommer det totala underskottet i år att uppgå till cirka 40 miljoner kronor, en skuld som skall återbetalas under de närmaste tre åren. Enligt fakultetens ekonomiska planering kommer verksamheten att gå med 8 miljoner minus nästa år.

REKTORSÄMBETET FÖRUTSÄTTER att samtliga fakulteter klarar sin ekonomi.

– Vi utgår från att även naturvetenskapliga fakulteten klarar återbetalningen till utgången av år 2004. Det är kärva tider och urholkade statsanslag drabbar tyvärr alla fakulteter. Men det går inte att budgetera ytterligare underskott, om det inte finns några pengar, säger prorektor Martin Fritz.

Vid universitetsstyrelsens sammanträde den 17 november ställdes krav på att fakulteter som redovisar röda siffror måste lämna in detaljerade återbetalningsplaner.

– Vi är bekymrade, säger ekonomidirektör Lars Nilsson. Naturvetenskapliga fakulteten uppskattar att vara i ekonomisk balans vid utgången av år 2004. Men om fakulteten planerar att gå med 8 miljoner back nästa år, då har man bara tre år på sig att vända ekonomin.

DEKANUS STEFAN NILSSON är dämpad.

– Situationen är mycket allvarlig. Det tråkiga är att jag inte känner universitetsledningens moraliska stöd för vår prekära situation.

Martin Fritz håller inte med om kritiken.

– Jag tycker att vi så långt som möj-

ligt stöder och hjälper fakulteten. Men den ekonomiska situationen är ovanligt svår. Jag är rädd för att det kommer att svida och bli arbetsamt.

Fakulteten har under flera år tampats med dålig ekonomi. Det finns flera orsaker till det ökade underskottet: Den främsta förklaringen är att fakulteten har fler anställda än vad man har råd med. De senaste åren har lönekostnaderna ökat med 4-5 procent varje år medan anslagen från regeringen inte täckt de faktiska löne- och prisökningarna. I praktiken har fakultets- och grundutbildningsanslagen urholkats sedan 94/95.

En annan orsak är höjda kostnader för gemensamma verksamheter. Kostnaderna steg med 11 (enligt Lars Nilsson) eller 15 procent (enligt nämnden) 1999 till 2000, främst på grund av ökade insatser på informationsteknologi, information, kvalitets- och kompetensutvecklingsprogram.

– Förståelsen på institutionsnivå är obefintlig för ökade centrala kostnader samtidigt som nedskärningar sker inom institutionerna, kommenterar Stefan Nilsson.

MEN ÄVEN FLERA institutioner har ett besvärligt ekonomiskt läge. Det senaste bokslutet visar att fyra institutioner har allvarliga ekonomiska problem: matematik-datavetenskap, fysik och teknisk fysik, kemi och botanik. Även Kristinebergs marina forskningsstation går med underskott och Stefan Nilsson frågar sig om fakulteten har råd att ha två marina forskningsstationer.

Dessutom minskar de externa bidragen. En bidragande orsak är att Naturvetenskapliga Forskningsrådet har valt att satsa på unga forskare, vilket slår hårt mot fakulteten som har många äldre forskare.

Enligt Stefan Nilsson har fakulteten genomfört åtgärder, till exempel har lokaler slagits samman och personal

avskedats. Men underskottet stiger ändå, främst beroende på urholkade fakultetsanslag och höjda kostnader.

– Vi måste naturligtvis vända ekonomin. Men den enda post vi kan påverka är lönekostnaderna. Om vi inte får uppskov med återbetalningen så ser jag för närvarande ingen annan utväg än att ännu fler av våra institutioner måste börja avskeda personal.

DEN PERSONALKATEGORI som kan drabbas av nedskärningarna är lärare. Stefan Nilsson menar att flera institutioner redan minskat drastiskt på TA-personal varför lärare och forskare får klara en allt större del av de administrativa uppgifterna.

– Det allra tråkigaste är att vi i dag inte har råd med vår personalstyrka. Det är inte så att vi har för mycket personal – snarare tvärtom.

Vilka konsekvenser får detta? Bland annat visar en färsk enkät om doktorandernas situation att dessa inte får det stöd de behöver i sin utbildning. Även handledarna uppger att de inte räcker till och att de inte hinner dokumentera projektens framsteg.

– Våra lärare undervisar hela tiden. Den egna forskningen kommer ofta i andra hand. Det är en uppenbar risk att fler kommer att drabbas av utbrändhet om belastningen blir ännu större.

DET EKONOMISKA LÄGET kan liknas vid en Moment-22 situation, menar Stefan Nilsson. Tvingas fakulteten till ytterligare personalnedskärningar blir det ännu större arbetsbelastning för dem som är kvar.

– Det kan i slutet bli ett dyrare alternativ om våra lärare och forskare inte orkar. Hur ska vi klara av de stora pensionsavgångarna inom ett par år om vi inte kan rekrytera nya forskare? Och hur ska vi få våra unga forskare att stanna kvar?

ALLAN ERIKSSON

SUHF varnar för kvalitetssänkning

DEN HÖGA KVALITETEN i den svenska högskolan är i fara, befarar Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF).

– Det är hög tid att högskolan kompenseras för att den under 1990-talet fått fler uppdrag till lägre ersättning. Statsmakterna måste väga in att högskolan tilldelats nya uppgifter, som den inte fått resurser för, säger SUHF:s ordförande Gustaf Lindencrona.

Orsaken till problemen är den krafti-

ga expansionen av högskolan under den senaste tioårsperioden, vilket främst har gynnat utbildningsområdena teknik och naturvetenskap. SUHF konstaterar dock att det inte finns tillräckligt många studenter för att klara statsmakternas uppdrag.

Förbundet ser med oro på att den ekonomiska situationen för universitet och högskolor försämrats under 90-talet. En ny rapport från riksdagens revisorer visar att kostnaderna ökat

medan intäkterna per student har minskat under perioden 94/95-98.

Resursstandarden inom den grundläggande högskoleutbildningen är generellt på för låg nivå konstaterar även utredningen Högskolans styrning. Enligt SUHF har många studenter alltför få undervisningstimmar och kontakten mellan lärare och student är så låg att den hamnat på en kritisk nivå.



FOTO: HILLEN MÅGEL

Hur ska det gå för tvärvetenskapen vid GU? Hans Glimell ger flera svar på frågan i sin nya rapport.

I gränslandet mellan hårda och mjuka vetenskaper

Hur står det till med tvärvetenskapen vid GU? Hans Glimell har just lagt fram en rapport där läsaren får följa med på en lång resa i en ganska brokig värld med bland annat flyktingmottagningar, kokonger och nomader.

I RAPPORTEN "Utmaningar och utmärker – en utredning om tvärvetenskaplig samverkan vid Göteborgs universitet" diskuterar professor Hans Glimell, förestandare för avdelningen för human- och teknologisk och vetenskapsstudier vid institutionen för tvärvetenskapliga studier av människans villkor, bland annat universitetets framtida centrala roll i en framväxande kunskapsekonomi.

Där har de gränsdragningar vi vant oss vid raserats – exempelvis mellan grundforskning och tillämpad forskning och mellan "hårda vetenskaper" som frambringar innovationer av olika slag och "mjuka vetenskaper" som fördjupar sig i innovationernas sociala eller kulturella konsekvenser. Det nya samhället främjar i stället hårda och mjuka vetenskapsområden, vilket bör uppmuntra till en god forskningsmiljö och många kopplingar mellan olika områden, menar Hans Glimell.

– Det blir de goda hybriderna av teknologi, språk och kultur som utgör den globala ekonomiska tillväxtens vinnare, spår Hans Glimell.

EN STOR DEL AV rapporten tar upp situationen för tvärvetenskap vid GU i dag: åtta nomader som inte hör hemma

någonstans vandrar runt, som avdelningen för kulturvård och Centrum för arbetsvetenskap, vilka flera har fått asyl i Temanämnden. De är svårplacerade ämnen, som har drabbats av något Hans Glimell kallar för nollvision, det vill säga inga pengar och heller ingen respekt eller uppmärksamhet. Man överlever genom att sluta sig i en kokong och hoppas på bättre tider.

– Ett annat exempel är Museion som trots goda föresatser inte kunnat föra de öppna tvärvetenskapliga diskussioner man kunnat hoppas på eftersom det tidigt placerades i karantän.

SÅ FINNS DET DE nya verksamheterna som med friska pengar är på väg att etablera sig eller kraftigt expandera, som biovetenskap, med SWEGENE i täten och IT. Medan detta öppnar för ökad samverkan mellan teknik, medicin och naturvetenskap så verkar det som om distansen till humaniora och samhällsvetenskap upprätthålls.

Möjligen får dessa vetenskapsområden komma in i efterhand som krönikörer över något som redan hänt.

Men Hans Glimell har förslag på vad som borde göras, inte mindre än tre stycken. De kräver i växande grad mycket omorganisering och engagemang.

– En och annan dekan har sagt till mig "jag har alltid undrat vad vicerektorerna är tänkta att göra som inte vi redan har ansvaret för". Mitt första förslag ger svar på den frågan: ge vicerektorerna

ansvaret för organiserandet av tvärvetenskap. De kunde bilda något som kunde kallas ett råd för vetenskaplig omdaning. Rådet skulle ha en egen budget och följa utvecklingen av större tvärvetenskapliga verksamheter vid GU.

Det andra förslaget innebär en centralt placerad enhet med arbetsnamnet enheten för strategiska initiativ. Den skulle bygga på de fyra hörnstenarna förnyelse, kunskapsbildning, omvärldsanalys och identitetsarbete.

– Detta centrum skulle fungera proaktivt, vara en katalysator för tvärvetenskapligt samarbete. Ser man att något spännande är på gång ska centret koppla ihop relevanta resurser inom GU. Man ska ligga lite före i diskussionerna med forskningsråd och ha nära kontakter med ISAK, det nyligen etablerade institutet för studier av kunskapsbildning.

DET TREDJE OCH mest radikala förslaget gäller inrättandet av en kultur- och samhällsvetenskaplig akademi.

– Det är det mest intressanta förslaget, tycker jag, som skulle kunna underminera gränserna mellan mjuka och hårda vetenskapsområden. Men det är också det mest riskabla förslaget och det som kräver mest tid för ett genomförande, vilket gör att jag trots allt är tveksam. Det tog ju närmare sex år för den hälsovetenskapliga akademien att komma igång.

Vilken roll fakulteterna skulle spela i en sådan akademi är osäkert.

– Jag tror att fakulteterna behövs som produktionsorganisationer men de är inte lika bra på att skapa förnyelse. De kommer att få en mindre dominerande roll i framtiden.

EVA LUNDRÉN

Rapporten finns att läsa på <http://www.gu.se/aktuellt/rapporter/glimell>

Där finns också ett diskussionsforum där alla intresserade är välkomna att delta.

Om Temanämnden...

"Bland de åtta finns det flera som ... bejakat den asylmöjlighet som Temanämnden erbjudit. Om det än kan vara skönt att för stunden komma undan jämförelserna och misstänksamheten, så är det senare intellektuellt knappast någon bra väg att ta. Nämnden kan nämligen i princip och säkert ärligt säga sig vilja värna om dem som kommer dit, men i praktiken är den en "diversebutik"; de varor som där finns, har inte kommit dit till följd av någon idé om ett väl sammansatt och stimulerande sortiment, utan har råkat hamna där på grund av "1,5%"."

s. 54 ur rapporten av Hans Glimell

Notiser

Försämrat resultat för forskningsfonden

EFTER EN UPPGÅNG på 100 procent under tre år har Göteborgs universitets forskningsfond drabbats av den negativa börsutvecklingen. I år har fondens värde hittills minskat med drygt 6 procent, vilket trots allt är något bättre än Stockholmbörsens index, som slutade på minus 8 procent. Varje år går 2 procent av fondens värde till Göteborgs universitets Jubileumsfond.

Nya lärarutbildningen blir klar i tid

DEN FÖRSTA JULI startar den nya lärarutbildningen. Inom GU har det funnits kritik mot att man varit sent ute med planeringen.

– Den huvudsakliga strukturen måste vara klar till årsskiftet och vi räknar med att hinna, säger Per-Olof Thång, dekanus för utbildningsvetenskapliga fakulteten och representant i utvecklingsgruppen för den nya lärarutbildningen.

Just nu arbetar man intensivt med katalogtexterna. Studenterna som söker till utbildningen måste få veta vad de ger sig in på.

– Beslutet kom ju först den 25 oktober och det handlar om en helt ny lärarutbildning, men vi har kapacitet att genomföra förändringarna.

Enligt Erika Libeck, som är studeranderepresentant i gruppen, har man också från studenthåll varit kritisk till att GU startade arbetet så sent.

– Men nu koncentrerar vi oss på att göra det så bra som möjligt. Det finns väldigt mycket resurser vid GU och jag tror det kommer att bli bra, avslutar hon.

Ny designutbildning vid HDK

EN HELT NY designutbildning, den första i Norden, kommer hösten 2001 att starta vid HDK, Högskolan för Design och Konsthantverk. Det är de traditionella utbildningarna grafisk design, inredningsarkitektur, industridesign och produktdesign som slås samman till en gemensam designutbildning.

Den nya utbildningen ska göra det lättare för studenterna att söka och skraddarsy en egen specialistkompetens och att arbeta mer gränsöverskridande. Utbildningen ska också bättre svara mot samhällets och näringslivets starkt förändrade behov där det blir allt viktigare att kunna arbeta i lag.

– Det blir den största förändring som någonsin gjorts vid en designhögskola i Norden, säger Karl-Ola Warnhammar, rektor för HDK.

NYHETER



FOTO: ALLAN ERIKSSON

Madelene Ostwald anser att externfinansierade forskare hamnar i kläm.

Regler för extern finansiering missgynnar kvinnor

Externfinansierad och föräldraledig? Då får du skjuta till 10 procent extra av dina egna medel.

En djup orättvisa som slår hårdast mot kvinnor, tycker Madelene Ostwald, nybliven mamma och doktor.

GENOM KOLLEKTIVAVTALET ALFA omfattas alla statligt anställda av ett extra trygghetssystem som bland annat ger 10 procents påslag vid föräldraledighet eller längre tids sjukdom. Det gäller även externfinansierade – men med skillnaden att de får betala själva.

MADELENE OSTWALD, som driver ett externt projekt vid institutionen för geovetenskaper, var ovetande om detta. Hon hade varit föräldraledig i fem månader när hon fick reda på att pengars drog från hennes egna forskningsmedel.

– Det innebär att jag får mindre pengar att forska för när jag kommer tillbaka till arbetet. Det är enormt orättvist att man som externfinansierad hamnar utanför ett avtal som gäller alla anställda, säger Madelene Ostwald som varnar för risken att det blir en uppdelning av forskare i ett A- och B-lag.

Hon menar att det i grunden är ett jämställdhetsproblem eftersom kvinnor fortfarande i större utsträckning är hemma med barn.

– Det är en kvinnofälla. I förlängningen kan det innebära att externa aktörer inte vill finansiera kvinnliga forskare i "fertil" ålder eftersom de får betala föräldrapenning.

Trenden går mot allt mer externfi-

nansierad forskning. Att söka egna projekt är något som premieras.

– Man piskas att söka externa projekt och lägger ner mycket tid. Dessutom får man betala en hel del i förvaltningskostnader. Då är det märkligt att man hamnar utanför och inte får något tillbaka, tycker hon.

När Madelene Ostwald vände sig till personalansvarig fick hon rådet att man alltid bör söka extra pengar för oförutsedda kostnader.

– Det borde man känna till när man söker externa medel. Fast det är inte så lätt att planera livet. Ska man skriva i ansökan att man söker pengar för föräldraledighet? Problemet är att man sällan får det belopp man ansöker om.

DEN OTRYGGA SITUATION som externfinansierade forskare har socialt sett behöver uppmärksammas och åtgärdas, tycker jämställdhetshandläggare Gunilla Hollander.

– När det gäller föräldraledighet ser jag det som en viktig jämställdhetsfråga därför att det i praktiken fortfarande är kvinnorna som tar ut föräldraledigheten.

Hon konstaterar att den sociala tryggheten i forskarkarriären generellt är dålig. Det är svårt att göra sin livsplanering när det är ont om forskartjänster och forskningen bedrivs alltmer på externa medel. Denna problematik kan ur ett jämställdhetsperspektiv vara av orsakerna till att vi inte får fler kvinnor på högre tjänster inom universitetet, menar Gunilla Hollander.

– Det är oerhört viktigt att det finns en stimulerande forskningsmiljö som

gör att unga kvinnor känner sig trygga och vill vara kvar. Jag tycker att det borde finnas möjligheter på universitetet att skapa centrala potter för att bland annat finansiera föräldraledighet.

Men att detta skulle vara ett unikt jämställdhetsproblem håller inte Ann-Mari Svennerholm, vicerektor för jämställdhet och jämlikhet, med om. Hon ser det snarare som en föräldraledighetsfråga. Om män och kvinnor delar lika på föräldraledigheten drabbar det inte enbart kvinnor.

SVENNERHOLM KONSTATERAR dock att mycket har gjorts för att skapa större trygghet för unga forskare vid universitetet.

– Förr var många doktorander tvungna att gå på stipendier eller utbildningsbidrag; en osäker tillvaro som dessutom ofta innebar en låg eller ingen ersättning vid föräldraledighet. Nu för tiden ska doktorander som går på utbildningsbidrag – som ej medger föräldrapenning från Försäkringskassan – garanteras doktorandanställning de två sista åren.

Den otrygga situationen för många doktorander leder, enligt Svennerholm, till ett ännu större problem, att många kvinnor inom universitetet skjuter upp barnafödandet.

– Många hinner bli drygt 30 år innan de funderar på barn. Jag tycker att universitetet borde göra allt för att underlätta för föräldraledighet, studier och trygga anställningsformer. Vi har kommit en bra bit på väg – men har mycket kvar att göra.

ALLAN ERIKSSON

Positiva reaktioner på remiss om jämlikhet

GU är intresserat av att starta en introduktionsutbildning för nya studenter. Det är ett led i strävandena att minska den etniska och sociala snedrekryteringen till högskolan.

I VÅRAS PRESENTERADE Boel Flodgren en utredning som bland annat innehöll förslag om större satsningar på svenskundervisning i högskolemiljö och att personer utan behörighet eller med otillräckliga kunskaper skall ges möjlighet att gå en extra collegetermin. (Se GU Journalen nr 5 i år.) GU är i stort sett positivt till dessa förslag. Samtidigt konstaterar man att det finns begränsade möjligheter för högskolan att lösa problem som beror på en generell politik som lett till bostads- och skolegregation. Problemen med bristande kun-

skaper bör åtgärdas på ett tidigare stadium än universitetet och högskolan.

FLOGDREN FÖRESLOG också att det skulle införas en obligatorisk introduktionstermin för nya studenter. GU är tveksamt till det och konstaterar att grupper som inte är studiemotiverade snarare kan avskräckas om de tvingas till ytterligare en termin med studielån.

Däremot är man positiv till att inleda en försöksverksamhet med ett begränsat antal studerande vid Göteborgs universitet. Att just GU är lämpligt för detta pilotprojekt motiveras med att jämlikhetsfrågor här är ett prioriterat område och att man har stor erfarenhet av introduktionsutbildningar. Dessutom har GU gjort flera satsningar – t ex Museion, Grundtviginstitutet och

Iberoamerikanska institutet – som riktat sig mot samhället utanför akademien.

Det preliminära förslaget till en introduktionstermin innehåller tre moment där det första skall vara en introduktion om globalisering och pluralism/mångfald. Det andra momentet, som är på 10 poäng, är inspirerat av det norska "Examen philosophicum" och skall fokusera på kunskapens och vetenskapens grunder. Det har tre teman: 1. Vetenskapshistoria och -teori. 2. Filosofi och idéhistoria. 3. Etik och livsåskådning.

DET TREDJE MOMENTET skall inriktas på praktiska övningar i muntlig och skriftlig färdighet och i att arbeta utifrån ett kritiskt förhållningssätt.

Finns det då inte en risk att framför allt det första momentet uppfattas som

ideologiskt, som ett försök att utbreda en politiskt korrekt uppfattning?

Jämlikhetssekreterare Eva-Maria Svensson, som skrivit GU:s yttrande, understryker att kursen inte har som syfte att påverka studenterna till någon bestämd uppfattning om det mångkulturella samhället. Däremot är det bra om man reflekterar över det samhälle vi nu lever i.

Meningen med introduktionsterminen är inte heller att täppa igen eventuella kunskapsluckor. Istället skall de studerande få intellektuella redskap och tillägna sig ett vetenskapligt, reflekterande synsätt, enligt Eva-Maria Svensson.

DAVID ANDERSSON

GU ger ett mindre bidrag till doktorander

Humanistiska fakulteten fick ett extra stöd på fyra miljoner till doktorander i riskzonen. Men samhällsvetarna får betydligt mindre, 1,1 miljoner, vilket är lika mycket som nämnden själv har reserverat för satsningen.

FAKULTETENS NYA ANSÖKAN om extra stöd till doktorander på 2,4 miljoner kronor avslogs delvis av rektor. Istället beviljades nämnden ett bidrag på 1,1 miljoner.

– Vi är naturligtvis tacksamma för bidraget. Men det hindrar inte att vårt krav kvarstår att samhällsvetenskaps doktorander ska behandlas på samma sätt som humanioras, säger fakultetens dekanus Lennart Weibull.

Han tycker att det är anmärkningsvärt att fakulteterna behandlas olika när behoven är desamma.

– Det är ett sådant beslut som riskerar att splittra universitetet. Enligt vår mening är det angeläget att fakulteterna behandlas lika när de står inför likartade problem. Vi tror att det kan finnas anledning att göra en översyn av hur olika fakulteter behandlas av universitetets ledning, inte minst mot bakgrund av pågående organisationsförändringar.

Enligt prorektor Martin Fritz har GU så långt som möjligt tillgodosett fakultetens ansökan.

– Jag ser det som mycket angeläget

att doktoranderna inom fakulteten kan få ett tillfälligt stöd. Men det finns inte så mycket pengar kvar i universitetets donationsmedel att fördela och därför har vi inte möjlighet att skjuta till 2,4 miljoner.

Samhällsvetenskapliga fakulteten fick avslag på sin första ansökan om 3,5 miljoner. I motivet till förra rektorsbeslutet stod det att fakulteten i första hand skulle pröva om den kan skjuta till egna medel ur nämndens överskott. Fakulteten kom fram till att 1,1 miljon kunde användas för extra doktorandstöd.

2,2 MILJONER KRONOR kommer nu att satsas. Men pengarna räcker inte för att finansiera alla som behöver extra stöd för att hinna skriva färdigt sina avhandlingar. Uppskattningsvis 15-20 doktorander kan komma ifråga för stöd, enligt nämndens enkät.

– Vi kommer förstas att vara noga med att de som får stöd verkligen blir klara i tid, säger Lennart Weibull.

Lennart Weibull har tidigare påpekat att det är stor risk att fakulteten inte klarar examinationsmålen.

– Även med hjälp av satsningen är det högst osäkert att vi når målen. Stödet till doktorander är bara en av många insatser för att effektivisera forskarutbildningen.

ALLAN ERIKSSON

Prisbelönad klinisk avhandling



Mats Johansson har fått pris för bästa kliniska avhandling.

HÖGT BLODTRYCK, särskilt beroende på förträngningar i njurkärnen, tidigare ej beskrivna fynd av hur adrenalin omsätts i hjärta och njurar samt en undersökning av ny ultraljudsteknik – det är vad legitimerade läkaren Mats Johansson behandlar i sin avhandling från i mars förra året.

Nu får han pris för bästa kliniska avhandling av Sahlgrenska universitetssjukhuset/Västra Götalandsregionen och medicinska fakulteten vid GU.

Mats Johansson är specialist i kardiologi, internmedicin och klinisk fysiologi. Han delar sin tid mellan Varbergs sjukhus och institutionen för klinisk fysiologi.

– Det skulle vara svårt att behöva välja mellan att vara forskare och läka-

re så jag gör båda delarna på halvtid, även om det ibland blir lite splittrat. Det jag forskar om nu är sjukdomar där hjärtat har stor betydelse men som inte primärt är hjärtsjukdomar, som njursjukdomar som kräver dialys men även psykiska sjukdomar som depression.

Mats Johansson är också intresserad av forskning kring livsstilsfrågor.

– Det kommer ju med jämna mellanrum rapporter om hur överviktiga och stressade vi är, något som numera även drabbar

barn. Det finns inte så många studier där man mätt nivån i människors stresssystem eller där man visar vad ständig stress egentligen har för konsekvenser. Vad neddragningen av idrott i skolan har för betydelse för ungdomars hälsa vet vi inte heller. Men när det gäller livsstil kan politikerna göra mycket mer än vad vi läkare förmår, varför inte subventionera nyttig mat till exempel?

Mats Johanssons avhandling har inte bara resulterat i ökad kunskap utan också lett till bättre utredningsarbete när det gäller patienter med högt blodtryck. Priset består av 150 000 kronor och en vistelse vid annat nationellt eller internationellt lärosäte.

EVA LUNDGREN

Notiser

GU stöder projekt för mångfald

VILL DU STARTA ett projekt för att öka den sociala och/eller etniska mångfalden bland studenter och/eller personal? Göteborgs universitet har avsatt projektmedel för detta ändamål. Både studenter och anställda är välkomna att söka pengar för projekt som ligger i linje med verksamhetsplanens prioriterade jämlikhetsmål.

I GU Journalen 7/2000 presenterades GU:s nya organisation för jämlikhetsarbetet. En del av arbetet är tänkt att bedrivas i projektform och alla på GU, studenter och personal, är välkomna att söka pengar för sådana projekt.

Ansökan skall avse ett budgetår men kan lämnas in löpande. Den måste innehålla en detaljerad projektplan med syfte, målgrupp, innehåll, metoder och tidsram samt en detaljerad budget. Ansökan skickas till jämlikhetssekreterare Eva-Maria Svensson på avdelningen för personal och organisationsutveckling, Box 100, 405 30 Göteborg. Har du frågor? Ring 031-773 58 55 eller e-posta: eva-maria.svensson@adm.gu.se.

Språk och politik

KOMMER DET ATT finnas plats för de små språken vid en utvidgning av EU? Har de minsta språken i världen någon framtid? Hur kommer det att gå för svenskan?

Dessa frågor och andra diskuteras när ASLA, Svenska föreningen för tillämpad lingvistik, den 9-10 november bjöd på ett symposium om språkpolitik.

- All lagstiftning måste produceras på alla officiella språk inom EU, konstaterade Kenneth Larsson, samordnare för svenska språket i EU. Men vad betyder det? Är det bara slutprodukten som måste översättas eller gäller det även de steg som tas på vägen? Och vad händer när EU utvidgas då det kommer att finnas ett tjugotal språk inom gemenskapen? Detta är en het potatis som ingen riktigt vågat ta i ännu.

Peter Weiss diskuterade språksituationen vid Islands universitet där avhandlingarna oftast skrivs på engelska.

- Islänningarna, som annars är sådana språkliga purister, tycks inte ha lagt märke till att isländskan förlorar mark inom allt fler vetenskapliga områden.

Olle Josephson från Svenska språknämnden redogjorde för svenska språkets ställning inom stora företag där engelskan blir allt starkare. Och även Britt-Louise Gunnarsson från Stockholms universitet funderade över hur engelskans massiva dominans inom media och vetenskap kan tänkas påverka svenskan i framtiden.

NYHETER

Journalister får hjälp att finna forskare

Turerna i det amerikanska valet går vidare. Reportern Jenny arbetar med en artikel som ska förklara det komplicerade valsystemet. Hon behöver komma i kontakt med en expert och skickar en förfrågan över nätet.

JENNY, SOM ÄR ett fingerat exempel, har upptäckt ExpertSvar – en tjänst som faktiskt redan finns och som startats av universiteten Uppsala, Göteborg, Linköping, Umeå, Chalmers och Luleå tekniska universitet, senare har också Stockholm, Karlstad, Växjö och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anslutit.

JOURNALISTEN SKICKAR sin fråga till redaktören för ExpertSvar som skickar ut frågan till de pressansvariga vid de medverkande universiteten. Dessa försöker sedan hitta forskare inom rätt område. Journalisten får snabbt och enkelt kontakt med en forskare som kan besvara deras frågor.

Vid månadsskiftet november-december hade närmare 170 journalister från dagspress, radio och TV, registrerat sig för tjänsten.

- Och då har vi inte gått ut och marknadsfört tjänsten ännu, säger Cecilia Grevby som ansvarar för ExpertSvar vid GU. Men informationen sprids journalister emellan och från JMK (institutionen för journalistik, media och kommunikation vid Stockholms universitet) där ExpertSvar används som ett verktyg i undervisningen.

Nu håller Cecilia Grevby på och skapar ett nätverk av forskare vid GU. Och liksom journalisterna är forskarna positiva till ExpertSvar.

- Alla jag har talat med hittills har varit intresserade.

I vilken utsträckning forskarna verkligen blir citerade vet man däremot inte ännu. Men tanken är att man ska göra en utvärdering av tjänsten var sjätte månad, den första i juni 2001.

VIA EXPERTSVAR kan journalister också prenumerera på pressmeddelanden från svenska universitet.

- Tanken är att webbplatsen ska utvecklas och bli en portal med vetenskaplig information, veckans tips och heta ämnen, berättar Cecilia Grevby.

Till skillnad från i USA är den svenska tjänsten inte kommersiell. Kostnaderna ska fördelas enligt en trepartsmodell där man räknar med att tekniken och en redaktionell tjänst ska finansieras av centrala instanser medan resterande kostnader fördelas mellan deltagande universitet. Så snart finansieringen är klar kommer man att erbjuda alla universitet, forskande högskolor och forskningsinstitut att ansluta sig. För journalisterna är tjänsten gratis.

YLVA BECKMAN

Är du intresserad?
Kontakta Cecilia Grevby, tel: 773 5346,
e-post: cecilia.grevby@adm.gu.se



FOTO: ALAN ERIKSSON

- ExpertSvar är en väl fungerande frågetjänst och ett bra verktyg för att snabbt få ut pressmeddelanden, säger Cecilia Grevby som ansvarar för ExpertSvar vid GU.

FAKTA/Expert svar

Expert svar är en utveckling av KK-stiftelsens projekt "Expertnätverk", där 9 stipendiater från svenska universitet under hösten 1999 studerade Internet som kommunikationsverktyg mellan forskare och journalister i USA, Storbritannien och Tyskland. De tjänster man framför allt studerade var ProfNet i USA (grundad 1992) och den tyska IDW. Både IDW och nu ExpertSvar har byggts upp efter samma modell som ProfNet.

Adressen till ExpertSvar är:
www.expertsvar.nu

Fem miljoner till projekt inom Universeum



KORSVÄGEN VETENSKAPSCENTRUM – en ny kulturform för upplevelser och lärande – ett utvecklings-, utbildnings- och forskningsprojekt under nya samarbetsformer.

Så heter det projekt som professor Inga Wernersson får 5 miljoner kronor för från Riksbankens Jubileumsfond.

I juni nästa år invigs Universeum vid Korsvägen med bland annat experimentverkstad för barn och ungdom. Här kommer alternativa undervisningsmetoder att prövas som förenar lust, upplevelser och lärande.

Men vilken betydelse har Universeums verksamhet för elevernas förståelse av olika ämnen och för lärarnas förståelse av eleverna? Det ska Inga Wernersson, profes-

sor vid institutionen för pedagogik och didaktik, tillsammans med Inga Alander, pedagogiskt ansvarig på Universeum, ta reda på.

- Det är meningen att verksamheten vid Universeum ska vara lustfylld och göra eleverna positiva till naturvetenskap. I vårt projekt försöker vi att tillsammans med lärare och deras klasser ta reda på hur ett besök på Universeum kan förberedas och följas upp och hur man sätter in i det i ett sammanhang. Förhoppningsvis blir besöket något mer än bara ett jippo eller en paus i skolarbetet.

Projektet löper på tre år och kommer att avrapporteras varje år.

Doktorandernas situation ska utvärderas

Nu gör GU en doktorandbarometer liknande den som gjordes i Lund för två år sedan. Samtliga doktorander som studerar mer än tio procent ska få en enkät med frågor om bland annat hur de upplever handledningen och sin studiesociala miljö.

LUNDS UNIVERSITET genomförde en doktorandbarometer 1998-1999 för att få en uppfattning av dels doktorandernas bakgrund och motiv men också för att få veta hur de uppfattade kurser, seminarier och handledning.

Nu kommer GU att genomföra en liknande undersökning och för att underlätta jämförelser med Lund använder man i stort sett samma frågor.

- Vi hade ett möte med representanter för de olika fakulteterna och gick igenom frågorna för att se om det var något vi behövde lägga till eller ändra, berättar Ulrika Postgård vid institutionen för geovetenskaper som är projektanställd för att genomföra undersökningen.

- Vi har lagt till tolv frågor som framför allt handlar om handledning, studieplan och möjligheter till fördjupning. Frågorna består av bedömningsfrågor och viktfrågor. Doktoranderna ska bedöma om något, exempelvis handledarens ämneskompetens, är mycket viktigt, viktig eller mindre viktigt. Sedan ska doktoranden på en sjugradig skala ange hur hans/hennes fakultet lever upp till förväntningarna.

Enkäten ska skickas ut i början av februari till samtliga doktorander med en aktivitetsgrad på mer än tio procent. Det innebär cirka 2 300 doktorander.

- Jag har fått ett mycket positivt mottagande ute på fakulteterna - man tycker att det här är jätteviktigt. Därför tror jag att vi kommer att få en hög svarsfrekvens även om en doktorand som är mitt uppe i sitt avhandlingsarbete förstås har mycket annat att göra än att fylla i blanketter.

I LUND VAR doktoranderna delvis missnöjda med att barometern inte ledde till så stora förändringar. Kommer den här barometern att leda till något konkret vid GU?

- Vårt syfte är självklart att förbättra doktorandernas situation, säger vicerektor Sven Lindqvist som tillsammans med Berit Askling tagit initiativ till undersökningen. Men jag vill betona att det är fakulteterna som är ansvariga för forskarutbildningen, vi på rektorsämbetet lägger oss inte i hur olika fakulteter utifrån sina varierande förutsättningar tar till sig resultatet. Men vi kommer sannolikt att genomföra fler barometrar. Men hur ofta kan jag dock inte säga ännu.

I månadsskiftet maj/juni hoppas Ulrika Postgård lägga fram en rapport om resultatet av undersökningen.

EVA LUNDGREN

Hur tar GU emot utländska gästföreläsare?

Fyra framstående gästföreläsare från Kanada besökte GU i början av november. Men att få in deras föreläsningar i en trångt system med kurser och tentamensperioder visade sig inte vara det lättaste.

DET VAR BRITTA OLINDER vid engelska institutionen som hade fått ett erbjudande att ta emot besöket.

- De fyra kanadensarna var här under två dagar. De hade också varit i Aarhus och skulle sedan vidare till Oslo och Vilnius. Från prefekten vid engelska institutionen fick jag omedelbart klartecken att vi kunde ta emot dem. Hotellrum ordnades och två av kanadensarna fick föreläsa inom en kurs i Cultural Studies.

Det var författaren Janice Kulyk Keefer, University of Guelph, som beskrev litteratur från de östra provinserna och Pat Byrne från Memorial University of Newfoundland som berättade om folklore och litteratur från sin del av Kanada. Det kom cirka 150 studenter som fick en kvarts introduktion innan gästföreläsningarna började.

- Det fanns en franskspråkig litteraturvetare med, Raoul Boudreau från l'Université de Moncton. Men eftersom romanska institutionen inte var lika förberedd på ett besök och man dessutom var mitt inne i en tentamensperiod lyckades

des institutionen tillsammans med Alliance Francaise bara ordna en kvällsföreläsning. Dit kom endast ett tiotal besökare.

Den fjärde kanadensaren var statsvetaren Stephen Tomblin från Memorial University of Newfoundland.

- Honom gick det inte alls att få in varken bland kurserna på statsvetenskapliga institutionen eller på handelshögskolan. Till slut fick han föreläsa vid Johnson and Wales University.

Britta Olinder tror att bristande flexibilitet och öppenhet för sådant som råkar komma i ens väg hör till de främsta orsakerna till att det blir så här.

- CSN:s studiemedelssystem hindrar också studenterna från att göra avvikelser in i intellektuella äventyr.

Kerstin Norén, prodekanus vid humanistiska fakultetsnämnden, känner inte riktigt igen problemen.

- Varje institution har ju ansvar för att gästföreläsningarna läggs in i den ordinarie verksamheten och detta brukar fungera bra. Jag tror att det finns en stor medvetenhet om vikten av att utnyttja personer som kommer utifrån och på de flesta institutioner gör man vad man kan för att studenterna ska få ta del av utländska besök.

EVA LUNDGREN

Några frågor till...



Professor Jan-Eric Gustafsson som beviljats 10 miljoner kronor från Riksbankens Jubileumsfond för projektet Validering av den högre utbildningens antagningssystem (VALUTA).

Vem är du?

- Jag har varit professor vid institutionen för pedagogik och didaktik sedan 1986. Jag har alltid sysslat med frågor om hur man mäter olika förmågor och med grundforskningsfrågor.

Berätta om projektet

- Det är ett stort projekt som löper på fyra år som GU gör i samarbete med Umeå universitet. Projektet innehåller 13 delprojekt. Alla handlar om den högre utbildningens urvals- och antagningssystem. Vi kommer att använda oss av stora databaser där det finns uppgifter om elever som under nittiotalet påbörjat sina utbildningar. Vi kommer att undersöka hur gymnasiebetyg och högskoleprov fungerar som urvalsinstrument och när det gäller högskoleprovet också vilka grupper det är som utnyttjar den här möjligheten. Andra delprojekt handlar om de särskilda urvalsinstrument som finns inom vissa utbildningar, som läkare- och sjuksköterskeutbildningen, där man till exempel gör intervjuer med de sökande. Dessa särskilda urvalsinstrument är inte särskilt vanliga men intresset är stort.

Hur många är det som jobbar med projektet?

- Vi är 7-8 personer vid GU och ungefär lika många vid Umeå universitet. Olika personer företräder olika kompetenser och vi kompletterar varandra.

Varför samarbetar GU och Umeå universitet?

- Förra året skickade vi oberoende av varandra två liknande ansökningar till Riksbankens Jubileumsfond och där tyckte man att vi borde samordna våra projekt. Så vi fick planeringspengar för det och har nu utvecklat ett projekt som är mycket mer ambitiöst än om vi hade arbetat var för sig.

Vad kommer projektet att leda till?

- Vårt syfte är att få kunskap om hur urvalsmetoderna fungerar. Inget är nämligen så praktiskt som en god teori. Men sedan är det Högskoleverkets ansvar att gå vidare och åtgärda sådant som kanske inte fungerar så bra.

EVA LUNDGREN



Drivande miljöforskare

TEXT: PIA NAURIN
BILD: HILLEVI NAGEL

Maria Paulsson har just doktorerat på Göta Älvs minsta invånare, mikroorganismerna, och hur dessa kan påverkas av zink och växtgiftet atrazin.

Slutspurten beskriver hon som både märklig och uppslukande. "man blir så absorberad att man stänger av allt annat".

I september kopplade hon på omgivningen igen och bjöd till disputationfest.

Valet av lokal var symboliskt, restaurang Älvgården vid Göta Älv, med utsikt över vattnet.

Festen blev lyckad. Oxfile och potatisgratäng, och presenter förstås, bland annat en tavla med tänkespråket "Problem är till för att ältas". Vännerna ville påpeka att den annars så malinriktade naturvetaren Paulsson inte saknar talang för filosofiskt grubbel.

Nånstans i hjärtat är hon humanist, säger hon, vilket inte alls hindrar att hennes ämne är miljövetenskap, med inriktning på fysiologisk botanik.

Hon har sin arbetsplats på botaniska institutionen, i klassisk göteborgsmiljö, intill Botaniska trädgården. Att hon är född och uppvuxen i trakten hörs på idiomet.

– Jag trivs på min institution och är väldigt glad över min forskningsgrupp. Man ska inte skryta, men vi är ganska långt framme, säger hon.

– Sedan kan andra ha andra åsikter om det, tillägger hon, noga med att inte ta till överord.

VID SIDAN AV avhandlingsarbetet har hon tillsammans med andra doktorander varit med om att bygga upp institutionens Resurscentrum.

– Vi började med att identifiera problem och kom fram till att studenterna hade alldeles för lite kontakt med omvärlden. Nu satsar vi på att försöka knyta samman studenter/doktorander med potentiella arbetsgivare.

Hon har även varit drivande i arbetet med fakultetens Miljöforum, som också är ett led i universitetets tredje uppgift. Miljöforum arbetar bland annat med att bjuda in branschfolk till lunchträffar. Företag och forskare träffas och diskuterar forskningsprojekt

och miljöfrågor. Resultatet har blivit ett antal nya kontakter och möjliga examensarbeten. Syftet är att öppna för samarbetsprojekt genom att skapa en central bas, där universitetsfolk och företag ska kunna mötas och hämta information.

NÄR MARIA PAULSSON gick utbildningen var arbetslivsinformationen i det närmaste obefintlig. Sedan dess har det blivit bättre. Men arbetet går för långsamt, tycker hon.

– Det var tänkt att Resurscentrum skulle bli ett studentprojekt, som skulle rulla av sig självt. Men det är svårt att få studenterna att engagera sig i vad som händer efter utbildningen, säger hon.

Det kan bero på, funderar hon, att man söker sig till ämnet biologi för att man har ett genuint intresse. Man är inte inställd på att tänka yrkesmässigt. Ofta dröjer man till sista terminen med att se sig om efter jobbomgångar. På Chalmers, som har yrkesutbildningar, är det inbakat i systemet att det kommer ett liv efter studierna. Företagen engagerar sig i vad som händer under utbildningen.

En av de stora utmaningarna är där-

för att synliggöra naturvetaren och att tydliggöra yrkesrollen.

– Vi spanade med några studenter för att försöka ringa in vad som kännetecknar en naturvetare med inriktning på biologi. Det vi kom fram till borde vara ytterst gångbart på arbetsmarknaden: en bred kunskapsbas, en laborativ förmåga och dessutom förmågan att tänka analytiskt och vetenskapligt. Vi jobbar både teoretiskt och praktiskt, lär oss se till helheten och identifiera problem. Och vi är nyfikna!

Hon tycker att det är för täta skott mellan disciplinerna på universitetet. Det finns för mycket förutfattade meningar. Att öppna upp för samarbete är viktigt och det är på gång:

– I till exempel det miljövetenskapliga programmet för naturvetare finns också kurser på andra fakulteter – och nu ska man starta ett miljövetarprogram för samhällsvetare.

Hon blev biolog av en slump, säger hon. Hon har inget påbrå hemifrån, mamma är lärare och pappa docent i slaviska språk.

– Jag hade en helt annan tanke med mitt liv. När jag var nio år bestämde jag mig för att bli läkare.



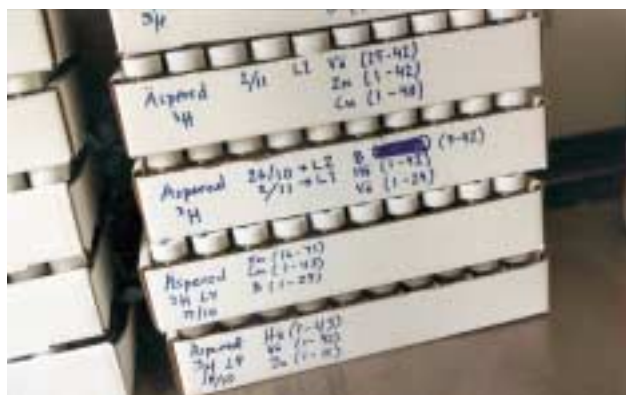
Hennes skoltid följde därför en slingrande bana, typiskt för vår tid. Målmedvetna ungdomar tvingas tidigt lära sig att tänka taktiskt.

Språk var hennes starkaste sida, alltså valde hon för betygens skull humanistisk linje i gymnasiet, halvklassisk gren. Efter studenten skulle hon läsa på Komvux och samtidigt arbeta på långvården, hade hon räknat ut, för att på det viset ta sig in på läkarutbildningen.

Hon följde sina planer till punkt och pricka, men allteftersom åren gick höjdes antagningspoängen. Strategin höll inte hela vägen.

- Till slut hade jag jobbat så länge inom vården att jag kom till en punkt där jag insåg att jag måste tänka om.

Hon släppte läkardrömmen; sökte och tackade nej till apotekarlinjen, och valde sedan mellan biologi och kemi.



Det blev biologi. Nu kom nya val. Skulle framtiden handla om genetik, eller mikrobiologi, eller vad? På Komvux hade hon grundlagt ett visst miljöintresse, bland annat genom ett grupparbete kring Kungsbacka reningsverk.

- Man kunde påverka, kände jag.

Det var en kick.

Biologilinjens ekologikurs var roligare än mikrobiologin, fann hon. På den tiden fanns dessutom temakurser som löpte över en hel termin.

- Vi fick lösa praktiska problem, lära oss arbeta i grupp och behandla data. Det var bra kurser, som tyvärr lades ner. För mig blev följden att jag blev alltmer intresserad av miljö och ekologi.

AVHANDLINGEN GJORDE HON inom ramen för två större EU-projekt, vilket fört henne både till Holland och till Spanien, där hon gästforskade i tre månader. Teori och praktik kombineras, berättar hon.

- Det är det som är tjusningen med den här typen av forskning. Ena stunden är man i fält med vadarbrallorna på, nästa står man inne på labb och finlirar med pipetter och mikroskop, och sedan sitter man vid datorn, eller på sin kammare, och läser och tänker.

Inte många yrken bjuder på ett så varierat liv, menar hon.

Titeln på hennes avhandling är både rebusliknande och tungvrickande för den icke insatte: "Variability in lotic periphyton community tolerance to zinc and atrazine in relation to bioavailability."

Kort sagt: Det viktigaste hon kom fram till var kanske att "zink kan vara giftigare än man tror".

Förhoppningsvis får detta betydelse för riskbedömningen av zink i framtiden.

ZINK ANVÄNDS AV till exempel fordons- och vitvaruindustrin för att skydda stål och plåt mot korrosion. En hel del "difust läckage" hamnar i Europas vattendrag. Paulssons studie på mikroorganismersamhällen i Göta älv visar att dessa organismer kan vara mycket mer känsliga för zink än man tidigare insett.

Budskapet är att beslutsfattarna måste hålla ögonen på gränsvärdena, som nu är satta alldeles för högt, även för Göta Älv.

När man bedömer kemikaliers giftighet för till exempel mikroorganismer gör man det ofta genom olika standardiserade metoder, som tenderar att bli ganska förenklade. Maria Paulsson och hennes kollegor arbetar istället med flera arter samtidigt, inte bara i laboratorier utan också på plats i den naturliga miljön.

- Om man vill uttala sig om vad som händer i ekosystemet måste man sträva efter att göra så ekologiskt relevanta tester som möjligt, förklarar hon.

Ekotoxikologi är en tvärvetenskaplig disciplin, som

förenar ekologi och toxikologi, och som bär med sig traditioner från den klassiska humantoxikologin.

Mycket enkelt uttryckt: Humantoxikologin studerar gifters effekter på människan, och ekotoxikologin studerar gifters effekter på ekosystemet.

Bredden och synsättet lockade Maria Paulsson när hon till slut valde framtid. Dessutom fick hon en knuff av slumpen, säger hon.

- Just innan jag var klar med min fil mag startade en kurs i ekotoxikologi. Den kom precis i läge, jag sög i mig den.

Examensarbetet handlade om båtbotenfärgen tributyltens effekter. När det var klart fick hon en förfrågan om projektanställning. Slumpen igen, påstår hon:

- Just då dök det upp pengar som de hade sökt för ett EU-projekt.

Många brinner för forskningen i sig, så var det inte för henne, förklarar hon. Efter examen skulle hon direkt ut "i verkligheten" och jobba med miljöfrågor, på någon länsstyrelse eller i företaget.

Men frågeställningarna som föreläsaren Hans Blanck presenterade (han blev sedan hennes handledare under avhandlingsarbetet) var så intressanta att hon ändrade sig.

INSPIRERANDE FÖRELÄSARE har viss betydelse för var studenten hamnar i livet.

- Sådant är oerhört viktigt. Det är så man hämtar inspiration.

Det finns förstås både för- och nackdelar med att jobba inom EU-projekt.

- Fördelen är att man träffar en massa nya människor, lär sig att kommunicera - och att kompromissa. Rent forskningsmässigt har man ett gemensamt mål. Det gör att man får en mängd resultat att ta del av samtidigt, säger hon.

- Nackdelen är dels det där med kommunikationen - saker och ting fördröjs, när man inte förstår varandra - dels att arbetet kan vara ganska styrt. Ogräsgiftet atrazin, som jag också disputerade på, hade kanske inte varit ett naturligt val för en svensk forskare. Det är förbjudet i Sverige. Å andra sidan används det fortfarande i Europa.

MARIA PAULSSON BESKRIVS av sin omgivning som "en modig tjej", som har åsikter och kan ta för sig.

- Att en del kvinnliga studenter ser mig som en sorts förebild har jag hört, säger hon. Men modig? Inget tvingar mig att stå för mina åsikter, jag ser det snarare som ett personlighetsdrag. Jag är lite otålig, vill att det ska hända grejer snabbt. Förmodligen är jag ganska drivande.

Hon funderar vidare:

Universitetsmiljön är en utpräglad karriärverksamhet. Kanske uppfattas den som "tar för sig" som karriärst? Som en sådan känner hon sig inte. Och skulle man säga om en man, att han är modig för att han "kan ta för sig"?

Naturvetare, alltså. Av en slump, som hon säger. Men hon älskar förstas naturen, "kan inte leva utan den", samtidigt som hon är förtjust i sitt urbana liv. Hon bor centralt, går gärna på krogen med vännerna - många är ickebio-

loger - hon häckar på filmfestivalen när den tiden är inne, älskar balett och dans "för att det är vackert och sensuellt".

Framtidsplanerna ser spännande ut. Hon fortsätter forska - bland annat kring hur platina påverkar miljön. Platina används i bilkatalysatorer och kommer ut i omgivningen via avgaserna. Hon har också fått ett par stipendierbjudanden utifrån, från Tyskland och från USA. USA lockar mest.

- Kanske får jag ut mer forskningsmässigt av universitetet i Nebraska. De sysslar mycket med ekologi. Där behöver jag bredda mig.



NAMN: Maria Paulsson

YRKE: Naturvetare.
Ekotoxikolog.

DISPUTATIONSÄMNE:
Miljövetenskap, med inriktning på fysiologisk botanik.
(Fysiologisk botanik är läran om hur våra växter fungerar, från molekyl till planta.)

TYCKER OM: Dans i alla former.
Favoritkoreografer Birgit Cullberg och Mats Ek. Senaste föreställning på operan: Triple Bill. "En besvikelse."

SENAST LÄSTA BOK:
"Rövarbruden" av Margaret Atwood.

FAVORITRESMÅL: Södra Europa, framförallt Grekland, Italien och Spanien.

MAT: Allmänt matglad, med viss förkärlek för det asiatiska köket.

MUSIK: Allt från klassiskt till rock. Gillar att gå på konserter.

AVHANDLINGSMOTTO: "Skepsis är det närmaste sanning man kan komma." Hämtat från seriefiguren Räpan i GP.

Unik kartläggning av studenternas attityder

En av de största studentundersökningar som gjorts i landet – det är vad som just nu pågår vid samhällsvetenskapliga fakulteten.

Tillsammans med SOM-institutet ska fakulteten ta reda på vad studenterna tycker om studier, inflytande, miljö men också vad de anser om media, politik och samhälle.

STUDENT-SOM, en enkät med 58 frågor om studenternas bakgrund, inställning till studierna, uppfattningar om Göteborg som studentstad och om intressen, har delats ut till samtliga cirka 1 500 studenter som går sin första termin på ett program eller en fristående kurs vid samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Det är en utökning av den student-

SOM som pågått sedan 1993 men då bara gällt studenter vid statsvetenskapliga institutionen, institutionen för journalistik och masskommunikation samt förvaltningshögskolan, berättar Josefine Sternvik, undersökningsledare för student-SOM.

OLIKA INSTITUTIONER och avdelningar vid GU har fått vara med och ställa frågor.

– Bland annat har vi med frågor från institutionen för svenska språket om huruvida studenten är flerspråkig och om man har haft någon nytta av sina språk i sin utbildning. Även jämlikhetssekreteraren Eva-Maria Svensson har fått med frågor om vilken social och etnisk bakgrund studenterna har.

I student-SOM ingår ytterligare en undersökning som leds av kanslichef Hilda Lennartsson.

– Det är på Berit Asklings initiativ som jag fått i uppdrag att ta reda på hur det är att studera på fristående kurs vid GU. Samhällsvetenskaplig och humanistisk fakultet valdes ut eftersom det är där de flesta fristående kurserna finns. Så i enkäten som delas ut till studenterna finns även mina frågor till studenterna på enskilda kurser med. Hade jag genomfört en alldeles egen studie med ungefär samma frågor som student-SOM har skulle det bara ha orsakat förvirring bland studenterna. Dessutom genomförs alltså min studie på humanistiska fakulteten, men med ett något kortare formulär.

I slutet av januari hoppas man vara klar med en rapport om vad undersökningarna lett till.

– Alla institutioner kommer förstås att få tillgång till data om just sin egen verksamhet och vi kommer att göra jämförelser med tidigare studentundersökningar, berättar Josefine Sternvik.

Dessutom pågår en ungdoms-SOM där vi går ut till ungdomar mellan femton och tjugonio år i Västsverige och ställer samma frågor om media, politik, samhälle och fritidsintressen som finns i student-SOM. Detta kommer säkert att leda till intressanta jämförelser.

Undersökningen kommer sannolikt att följas upp om ett år.

EVA LUNDRÉN

Ny mötesplats för gränsöverskridande kultur



Ove Sernhede leder det nya Centrum för kulturstudier.

Sedan den första juli finns en ny enhet vid GU, Centrum för kulturstudier. Här ska studenter, forskare och forskarstuderande mötas för att ägna sig åt studier av kultur i vid mening.

ÄN SÅ LÄNGE befinner sig verksamheten i en kappsäck eftersom det bara är föreståndaren Ove Sernhede som är på plats i musikvetarhusets vindsvåning på Lyckans väg 2. Men i januari kommer också studierektor Eva Lena Dahl, studievägledare Maria Nyman och sekreterare Catharina Bengtsson att finnas i huset tillsammans med lärarna på grundutbildningen.

– Centrum för kulturstudier är en enhet som sorterar under humanistiska fakulteten men finansieras av medel från såväl samhällsvetenskaplig som utbildningsvetenskaplig fakultet, berättar Ove Sernhede. Vi är i ett uppbyggnadsskede och det är så mycket arbete med att få ihop nya grund-

utbildningskurser och initiera forskningsverksamhet att vi inte ens hunnit få till en egen hemsida än.

Verksamheten är uppdelad i en grundutbildningsnivå med ämnena kulturvetenskap och barn- och ungdomskultur som tidigare låg under litteraturvetenskap respektive idéhistoria. Till centret är också en forskningsverksamhet knuten, Forum för Studier av SamtidsKulturen, FSSK. Här möts forskare och forskarstuderande från ett tiotal institutioner – sociologi, etnologi, musikvetenskap, statsvetenskap med flera för att hålla seminarier, forskarkurser, konferenser, men också för att arbeta med mer disciplinöverskridande forskningsprojekt.

– Det ska bli skönt i januari när vi samlat styrkorna, säger Ove Sernhede. Det är lite svårt att skapa identitet och vi-känsla så länge vi är spridda och undervisningen sker på olika platser.

Minskat intresse för universitetsstudier

ANTALET SÖKANDE TILL högskolor och universitet har minskat med nitton procent inför vårterminen 2001. Fortfarande hör dock GU till de universitet som har högst sökandetryck.

DET ÄR VERKET för högskoleservice som kommer med rapporten. Man har också sammanställt en tio-i-topplista över de mest eftersökta utbildningarna i landet och där finns fyra utbildningar vid GU med.

– Glädjande nog är sökandetrycket vid GU fortfarande högt trots ökad konkurrens från andra högskolor. Men att GU är populärt beror nog inte enbart på universitetet, säger budgetdirektör Per-Erik Eriksson, som pekar på andra faktorer som tillgång på bostäder, kommunikationer och sjukvård.

– Men även GU har något färre sökande i år och

till det kan jag se tre viktiga orsaker: den goda arbetsmarknaden, att det knappast lönar sig ekonomiskt att studera men också att kopplingen mellan gymnasium och högskola inte alltid är så god. Bland annat därför har vi just startat en utredning tillsammans med SOM-institutet för att ta reda på varifrån studenterna kommer och varför de väljer att läsa här.

Den populäraste utbildningen i landet är journalistutbildningen vid Södertörns högskola. På andra plats kommer psykologutbildningen vid GU och på plats nummer tre personal- och arbetslivsfrågor vid Uppsala universitet.

Andra populära utbildningar vid GU är grundskoleläraryrket 1-7 i svenska/so som hamnar på femte plats, sjukgymnastutbildningen som kommer

på sjunde och grundskoleläraryrket 4-9 i geografi/samhällsvetenskap som får en nionde placering.

– När det gäller fristående kurser vid GU har antalet sökande minskat med 18 procent, berättar Bertil Rahmn vid avdelningen för studentfrågor. Arbetsmarknaden är bra och många vill jobba ett tag innan de börjar studera vilket inte alls behöver vara en nackdel för universitetet. Vi är dessutom nere i en svacka när det gäller hur många ungdomar som går ut gymnasiet. Om tio år kommer antalet nittonåringar att ha ökat med 30 procent, sedan går det ner igen. Detta gör att det inte är helt lätt att planera kurser och utbildningar.

EVA LUNDRÉN

Allmänheten har stort förtroende för GU

Västsvensarna hyser ett stort förtroende för Göteborgs universitet – men förtroendet minskar med avståndet.

DEN SENASTE VÄSTSVENSKA SOM-undersökningen (Samhälle-Opinion-Mass-media) har bland annat undersökt allmänhetens förtroende för de fem västsvenska högskolorna: GU och Chalmers samt högskolorna i Borås, Skövde och Trollhättan/Uddevalla. Det går en klar skiljelinje mellan de två stora, som åtnjuter ett relativt högt förtroende, och de tre mindre.

Förtroendet för GU och Chalmers är högst i Göteborgsregionen och avtar med avståndet.

FÖR DE MINDRE högskolorna spelar avståndsfaktorn en ännu större roll. En förklaring till det relativt låga förtroendet för de små högskolorna ligger troligtvis i att de i förhållande till GU och Chalmers är små och bara har ett par årtionden på nacken.

– Men underlaget är för litet för att dra några generella slutsatser om de små

högskolorna, säger Lennart Weibull, professor vid institutionen för journalistik och masskommunikation.

CHALMERS FÅR ÖVERLAG positivare bedömningar än GU. Uppfattningarna om Chalmers visar sig också vara något mindre socialt bestämda. Det är framför allt i Göteborg som de lågutbildade verkar ha ett större avstånd till GU än till Chalmers. Högutbildade har i stort sett samma uppfattningar till högskolorna oavsett var i regionen de bor. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors uppfattningar är små, men Chalmers värderas något högre bland män än bland kvinnor.

En möjlig förklaring till att Chalmers står starkare än GU i medborgarnas medvetande är att Chalmers har haft en tydligare profil och får större utrymme i medierna. GU:s bredd skapar däremot oklarhet om vad universitetet står för. Dessutom antyder resultatet att synen på naturvetenskap och teknik kan vara mindre socialt segregerad. Det är fler som kan identifiera sig

med teknikområdet, medan till exempel humaniora och medicin betraktas som finkultur och högstatusområden. Ytterligare en förklaring kan vara att teknik uppfattas som mera samhällsnyttig än universitetets verksamheter.

SAMMA TENDENS MÄRKS också hos personer som bedrivit studier vid någon av högskolorna. Chalmersstudenter uttrycker förtroende för sin högskola i betydligt högre grad än GU-studenter.

Lennart Weibull tror att resultatet för GU:s del varit bättre om frågan gällt de mindre enheterna.

– Förtroende bygger på en varaktig relation. Studenterna har inget förhållningssätt till universitetet som helhet, det blir för abstrakt. Man identifierar sig snarare med utbildningsprogram, sin institution eller möjligtvis med sin fakultet. Hade vi frågat om till exempel Handelshögskolan, Valand eller Humanisten hade vi antagligen fått helt andra svar.

YLVA BECKMAN

Naturvetenskap 2001

HÅLL UTKIK EFTER den röda ugglan! Det är den naturvetenskapliga symbolen för tredje uppgiften. Snart är det dags för GU att under ett år axla ansvaret för att föra ut naturvetenskap i samhället. Den 21-22 januari är den officiella invigningen av budkavleåret Naturvetenskap 2001 på Geovetarcentrum.

Budkavlen, som är instiftad av NRF, förpliktigar innehavaren att anstränga sig för att slå broar mellan den naturvetenskapliga forskningen och samhället, att föra ut forskningsresultat och att diskutera forskningens roll. Fakultetens projektledare är Annika Söderpalm.

GU-shop goes on-line

SKRIV IN [www-adressen](http://www.gushop.adm.gu.se/) <http://gushop.adm.gu.se/> och du är bara några klick ifrån att handla ur GU-shopen med leverans ända till ditt postfack. Gå till prislistan. Klicka på on-line. Välj bland presentartiklar, böcker, CD, kläder och andra profilprodukter. Beställ genom att fylla i namn, adress och det fyrsiffriga ansvarsnumret. Välj också egen hämtning eller internpost. Klart! Den som hellre vill titta närmre på varorna och handla över disk är förstås välkommen till Universitetshörnan i korsningen Vasagatan/Göteborgsgatan. Än så länge är det enbart anställda vid Göteborgs universitet som i tjänsten kan beställa ur webbshopen.

Vid större konferenser rekommenderas beställning av kontorsmaterial från enheten för medieteknik som du enkelt når från GU-shopens hemsida.

Prenumerationen på databas upphör

BIOMEDICINSKA biblioteket har sedan 1991 prenumererat på en CD-ROM-version av databasen Medline. Denna är sökbar med programvaran WebSpirs, WinSpirs och MacSpirs och är tillgänglig endast för användare inom GU. 1997 lanserade PubMed, en gratis webbversion av Medline åtkomlig för alla via nätet. PubMed innehåller hela Medline från 1966 och framåt.

Flera nya funktioner har nu utvecklats i PubMed och fr o m 31/12 2000 avslutas därför prenumerationen på Medline-Spirs.

Nya telefonnummer

Institutionen för omvårdnad hör nu till GU:s växel och ligger inom intervallet 7736001 - 6067. För direktnummer till personalen se i KataGU.

Gift par disputerar samtidigt

Anna Brodin och Karl Magnusson har blivit historiska. De är det första gifta par som disputerar samtidigt vid GU. Men visst, det var planerat.

PÅ FREDAG EFTERMIDDAG, 1 december, disputerade Anna vid statsvetenskapliga institutionen på sin avhandling om demokratifrämjande biståndspolitik. Lördag förmiddag var det Kalles tur. Han lade fram en avhandling om den sydafrikanska segregationspolitiken under 1900-talet vid historiska institutionen.

Anna var den som först antogs till forskarutbildningen. Det var 1989 och året efter påbörjade Kalle sin tid som doktorand.

I FAMILJEN INGÅR numera också barnen Viktor 8 och Lotta 5, som följt med sina föräldrar till Sydafrika när det varit dags för fältstudier. När Anna skulle ner på praktiktjänst valde hon nämligen ett Sida-stött väljarutbildningsprojekt i Sydafrika.

– Det var dels ett intressant projekt som passade mig bra, men det har också underlättat fältstudierna att vi båda skrivit om Sydafrika, berättar Anna.

Att doktorera samtidigt och ha barn har inte slitit på förhållandet och de har delat på föräldradedigheten.



Spikat och klart!

– Förståelsen för varandras arbete blir mycket större när båda är doktorander, säger Kalle. Så kom vi båda också in perfekt i systemet när utbildningsbidragen gjordes om till doktorantjänster.

– Att vara doktorand med den friheten i tid och rum det innebär är positivt som förälder, tycker Anna.

För barnen var disputationerna en stor sak. Och de var med hela tiden tills festen tog slut klockan två natten till söndag.

FOTO: ALIAN ERIKSSON

YLVA BECKMAN

Kursstart för IT-utbildningar på Lindholmen

Det mesta pekar nu på att den nya IT-högskolan – som kallas för Göteborgs IT-universitet – blir av. Nästa höst startar fyra-sex kortare påbyggnadsutbildningar på Lindholmen.

FÖR ETT ÅR SEDAN presenterade GU och Chalmers storslagna planer på en IT-högskola på Lindholmen med en rad långa och korta utbildningar för flera tusen studenter. Men sedan dess har projektet kantats av problem och dragit ut på tiden: förre projektledaren hoppade av och några pengar för IT-högskolan i regeringens budget blev det inte.

Men eftersom mycket står på spel har högskolorna arbetat intensivt för att ändå förverkliga IT-högskolan, förklarar vice rektor Sven Lindqvist, ordförande i styrgruppen.

– IT-högskolan kommer att starta nästa år. Även om finansieringsfrågan ännu inte är helt löst kommer kurser att starta i höst.

PROFESSOR BO DAHLBOM, som är en av initiativtagarna, är glad över att projektet äntligen kommer igång.

– Tänk om detta hade skett för två år sedan. Då hade vi kunnat utexaminera den första kullen IT-magistrar med mobil Internet-inriktning nu. De behövs verkligen.

Planeringsarbetet är i full gång och inriktningarna i stort sett färdiga. Det står klart att det blir mellan fyra och sex påbyggnadsutbildningar om 60 poäng på magisternivå.

30 platser planeras per kursinriktning. Dessa platser ska, enligt Lindqvist, gemensamt med Chalmers skapas genom en omfördelning av resurser och särskilda satsningar.

– Det kommer inte att bli några stora problem. Frågan är bara vilken prislapp utbildningarna ska ha. Man ska ha klart för sig att det är dyra kurser.

Den totala kostnaden beräknas till 10 miljoner, främst för projektledning och planering av kurser. Tilldelning av utbildningsplatser kommer att betala kurserna.

SVEN LINDQVIST ser en svårighet med att rekrytera kompetenta lärare men hoppas att utbildningarna ska bli så attraktiva att lärare kan arbeta halvtid på sin institution och halvtid på Lindholmen. Men även nya externa lärare behövs, menar han.

Farhågor finns – men Lindqvist väljer att blicka framåt.

– Man kan alltid vara orolig, om man vill, men jag tycker att man



Sven Lindqvist är optimistisk till att IT-högskolan förverkligas.

borde se möjligheterna. Det kan bli ett spännande samarbete. Vårt universitet fungerar inte så att vi kan bygga en ny verksamhet om det finns ett starkt motstånd från institutionerna. Om vi inte har folk med oss, då är projektet dömt att misslyckas.

För Sven Lindqvist är det en förutsättning att både GU och Chalmers – i det nya stora samarbetsprojektet – känner sig som vinnare i denna satsning.

– Det är en positiv sak, inte bara för GU och Chalmers, utan för hela Göteborgsregionen. Och nödvändigt att den kommer igång. Det här får inte misslyckas.

Påbyggnadsutbildningarna är första steget. Nästa etapp är att planera för treåriga grundutbildningar, som beräknas starta år 2002. På sikt kan det handla om minst 1 500 platser, men det förutsätter nya utbildningsplatser från regeringen.

SAMTLIGA FAKULTETER kommer att vara involverade i IT-högskolan. Den rädsla och oro som funnits för att hela utbildningsprogram ska flytta ut till Lindholmen, avfärdar Sven Lindqvist.

– Det finns delar av verksamheten som fungerar bra där de ligger i dag och då finns det ingen anledning att gå in och störa i onödan. På Lindholmen kommer det att bli nya samarbetsformer och dessa utbildningar ska ses som komplement till den etablerade verksamheten.

Sven Lindqvist förnekar dock inte att det kan finnas fog för viss oro. Om de nya påbyggnadskurserna blir attraktiva, kan de komma att konkurrera med vissa profiltutbildningar vid GU och Chalmers.

Han utgår också från att det blir ett nära samarbete med näringslivet.

Löften om externa bidrag har redan givits. Men att det skulle vara frågan om en beställar-IT-högskola, är helt befängt, menar Lindqvist.

– Innehållet i de nya IT-utbildningarna är mer mjukt än vad man kan tro. Här integreras områden som ekonomi, handel, konst, pedagogik och design. Det finns tre huvuddelar i kurserna: teknik-naturvetenskap, relationen människa och dator samt media/grafisk design.

De nya utbildningarna ska vara klara i december, men tidsplanen är väl snäv varför kurserna kommer att presenteras i en särskild kurskatalog, gemensam för GU och Chalmers.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA/Samlad IT-utbildning i Göteborg

Arbetsnamn: Göteborgs IT-universitet. Rainer Berling är ny projektledare. Sven Lindqvist är ordförande i styrgruppen för GU och Chalmers, där bl a Berner Lindström och Bo Dahlbom ingår som ledamöter. Det finns även en extern referensgrupp knuten till projektet, med Jan-Olle Folkesson som ordförande.

Kurserna är tvärvetenskapliga och bygger på ett samarbete mellan GU och Chalmers. Exempel på kurser är: Mobile Internet, Business Technology, Technology and Society, ICT & Learning och Human-Machine Interaction – Interaction Design.

Debatt

Hoten mot den akademiska autonomi

DEBATTEN OM universitetens autonomi har återigen blossat upp. I takt med att statens anslag till fakulteter urholkas ställs det allt högre krav på att forskare söker projektpengar från andra aktörer.

Statsvetaren Susan Marton, som nyligen har lagt fram en avhandling med titeln "The Mind of the State. The Politics of University Autonomy in Sweden 1968-1998", menar att debatten de senaste åren handlar en hel del om extern finansiering. Vad händer med akademien när fakulteterna inte längre har råd att finansiera sin forskning?

Susan Marton hävdar att universitet i dag är konkurrensutsatta på ett helt annat sätt än förut. Högre utbildning styrs i allt högre grad av produktionstänkande.

MEN NÄR BEROENDET av ett fåtal externa aktörer blir större finns det, enligt Susan Marton, en risk att det kan bli svårare att upprätthålla den fria och oberoende forskningen.

– Vi har kanske mindre frihet i dag än när staten var garant för den fria forskningen. I dagens samhälle utsätts akademien för ökad press, från två håll, från externa anslagsgivare och staten som fortfarande vill styra.

Staten har själv försatt sig i denna situation, menar Marton. Genom att ge ökad frihet till akademien och samtidigt dra ner fakultetsanslagen har det blivit större konkurrens inom högskolevärlden.

MYCKET HAR HÄNT på 30 år. På 70-talet var mycket genomreglerat och statligt styrt. Då var det inte ens aktuellt att sälja kurser och utbildningar. På 90-talet har utvecklingen gått snabbt mot en marknadsanpassning. I dag uppmuntras till exempel uppdragsutbildning.

Susan Marton tycker att det borde finnas en större pluralistisk mångfald bland externa finansiärer. Fördelen med en större bredd är ökad jämvikt, vilket minskar hoten mot autonomi.

Det finns, enligt Marton, en diskussion om att forskningsråden i Sverige har blivit för dominerande och politiskt styrda. Hon jämför med den mer gynnsamma situationen i England och USA, där det finns flera fristående forskningsstiftelser.

ALLAN ERIKSSON

Professorer för fri akademi



Den goda akademien. Forskning och högre utbildning förr och nu
I panelen satt fem professorer emeritus: Alvar Ellegård, f. 1919, engelska, Kjell Härnqvist, f. 1921, pedagogik, Lars Lönnroth, f. 1935, litteraturvetenskap, Alvar Swanborg, f. 1921, geriatrik, och Jörgen Westerståhl, f. 1916, statsvetenskap. Moderator i paneldiskussionen var Göran Rosenberg, nyligen utnämnd till hedersdoktor vid samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Den akademiska friheten borde vara grundlagsfäst, menade Jörgen Westerståhl.

”Den goda akademien” var temat för det tionde Jörgen Westerståhl-seminariet. I den avslutande paneldiskussionen deltog fem professorer emeriti. Någon gång fastnade de i ett alltför snävt perspektiv. Men då förde moderatorn Göran Rosenberg in dem på huvudspåret och frågan: vad är universitetet till för?

TEXT: DAVID ANDERSSON
BILD: EVA STÖÖP

LÄMPLIGT NOG VAR Westerståhl själv förste talare. Han förklarade att den akademiska friheten borde vara grundlagsfäst. Och han sammanfattade universitetets uppgift i ett ord: nytänkande.

I detta fick han medhåll av Lars Lönnroth som också gav sitt stöd till Bo Rothstein i dennes strid mot den tilltagande politiska styrningen.

Lönnroth inledde dock med att gå längre tillbaka i historien och beskriva den fria akademi som Göteborgs universitet en gång var tänkt att bli. Bakom planerna stod Viktor Rydberg och Handeltidningens chefredaktör S A Hedlund. De ville upprätta en högskola som, i motsats till universiteten i Uppsala och Lund, inte skulle vara en ”examineringsmaskin” för blivande ämbetsmän. Den skulle sakna betyg och examina och vara icke-hierarkisk. Bildningen och de stora frågorna skulle stå i centrum. (Den intresserade rekommenderas att läsa Lönnroths lilla skrift ”Faust i Göteborg”.)

De frihetliga idealen bekämpades

redan från början av göteborgska företagare och kommunalpolitiker. Och i dag finns knappast något spår av dessa ideal vid GU.

LÖNNROTH VILL HA tillbaka en del av den gamla andan. Den humanistiska bildningen måste värderas högre och kreativa forskare få större utrymme. I dag är de tvungna att ägna månader åt att skriva ansökningar. Lönnroth förespråkar att framstående, produktiva forskare skall få stora möjligheter till sabbatsterminer.

Alvar Ellegård är en av dem som skulle passat i den fria akademien, sade Lönnroth. Och Ellegård protesterade inte. Han vill ha en så anarkisk akademi som möjligt.

Han har själv forskat om bland annat darwinismens mottagande i England och om Jesus verkligen existerat. Det är knappast ämnen man förväntar sig att en docent eller professor i engelska skall syssla med. Men om den enskilde forskar om det han eller hon verkligen brinner för blir resultatet bäst för alla.

HUR SKALL MAN då uppnå den nödvändiga kreativiteten och pluralismen vid universitetet? Flera inlägg tog upp värdet av att det finns fler finansörer än staten. Westerståhl beskrev de möjligheter som

öppnade sig när statsvetenskapliga institutionen i Göteborg plötsligt fick en stor summa pengar från Ford Foundation. Alvar Swanborg, som har erfarenhet av att vara professor i USA, underströk hur stor betydelse de privata donationerna har där. Och Ellegård berättade om hur han nekats anslag i Sverige för sin forskning om Jesus eftersom teologer tyckte att den var olämplig. Han fick istället ett förskott från ett anglosaxiskt förlag.

Det blev snart tydligt att det fanns en skiljelinje mellan dem som uppfattar forskningen som en kollektiv, kumulativ och närmast industriell process och dem som mer underströk betydelsen av kreativa och personligt engagerade individer. ”Vad du älskar djupt består, resten är slagg”, skriver Ezra Pound. Om så många svenska akademiker håller med om det är väl tveksamt.

Ellegård tycks dock göra det. Han förklarade att det viktigaste kanske inte är att undervisa studenter utan att entusiasmera dem. Han gav också ett minnesvärt råd till yngre forskare. Det mest eftersträvsvärda är inte att bli professor. Bäst möjligheter får man om man blir professor emeritus.

Nytt från UB

Digitalisering av Ostindiska kompaniets handlingar

Göteborgs universitetsbibliotek ligger i startgroparna för att bygga upp ett virtuellt bildarkiv för 1700-talshandskrifter från Ostindiska kompaniet. Under tre år kommer de bevarade resterna av kompaniets arkiv att läggas ut på Internet. Början görs med det material som finns vid UB, men ambitionen är att ge virtuell tillgång till det som finns spritt vid andra bibliotek, arkiv och museer i Sverige, uppskattningsvis 20 000 sidor.

Riksbankens jubileumsfond har beviljat 1,8 miljoner för att genomföra det omfattande arbetet. Materialet kommer att bli lättare tillgängligt för fler samtidigt som de sköra originalen skyddas.

– Vi har märkt ett väldigt stort intresse för att se de här gamla handskrifterna, berättar bibliotekarie Helena Havner som kommer att ansvara för projektet. Samtidigt är det viktigt att slitage inte ökar.

Forskare i historia ska också delta i arbetet och indexera dokumenten som ska bli sökbara efter innehåll.

– Ostindiefararnas papper är också viktiga för språkforskare, säger Margareta Benner, chef för UB:s Centralbibliotek.

Texter på svensk fackprosa från den tiden har ett intresse eftersom vetenskap ofta skrevs på latin.

UB började fotografera kompletta handlingar från Ostindiska kompaniet redan för ett par år sedan. Fyra rullor och tre journaler är publicerade på www.ub.gu.se/samlingar/handskrift/ostindie/. Intresset för Internetarkivet är stort.

– Under en period när vi registrerade antalet besökare hade vi omkring 1000 besökare i månaden, säger Helena Havner.

Intresset för historia är stort just nu, och vi har en riktig släktforskningsboom.

Ostindiska kompaniets handlingar är de första av GUB:s handskrifter som digitaliseras. Att digitalisera kompletta handskriftssamlingar är än så länge ovanligt i Europa.

ANNICA OLOFSSON



Rulla för skeppet Gustaf den tredje 1791.

Bokreflektion

Att tänka fritt är stort

MEDAN VÅR OMVÄRLD under senare decennier gått mot en allt större frihet och demokrati har universitetet utvecklats i motsatt riktning. Forskare har lurats att tro att utvecklingen är enkelriktad, att de förändringar som genomförs är historiskt nödvändiga. Därmed har enskilda beslutsfattare befriats från ansvar. Det konstaterar Sverker Gustavsson i den 40-sidiga skrift som SULF givit ut med namnet "Åtta röster om den akademiska friheten".

FLERA AV DE MEDVERKANDE tänker i liknande banor. Tore Frängsmyr menar att det yttre trycket inte är väsentligt annorlunda än på Galileis tid, det kommer bara från ett annat håll. Den religiösa dogmatismen har ersatts av ett ekonomiskt och politiskt nyttotänkande, som med järnhand styr utvecklingen inom forskningen. Villkoren är så detaljbestämda att det är svårt att längre tala om någon akademisk frihet. Huvudproblemet för humanisterna är att de tvingats anpassa sig efter naturvetenskapliga metoder och arbetsformer:

"När humanisterna skall anpassa sig efter det rådande naturvetenskapliga mönstret, blir de inställsamma, osjälvständiga och okritiska. De försöker göra sig 'vetenskapliga' enligt en vedertagen mall, de försöker starta storprojekt och tvärvetenskapliga projekt för det skall

så vara. Men humanistisk forskning borde kännetecknas mera av mångfald än av enfald, av oroande frågor i stället för mekaniska frågor, av småskalighet i stället för storskalighet. Det skall inte vara kvantiteten som räknas utan kvaliteten".

FRÄNGSMYR AVSLUTAR MED att slå fast att humanisterna måste hävda sin egenart för att kunna överleva. "När den akademiska friheten upphör, då upphör också den humanistiska forskningen."

Bo Rothstein ger i sitt inlägg flera exempel på hur friheten beskrivits. Anställningsskyddet för nya professorer har avskaffats och politiseringen av styrelserna vid universitet och högskolor har ökat. Antalet forskarasistenttjänster vid de etablerade universiteten har minskat kraftigt. Det gör det svårt för de nydisputerade att kunna forska på rent vetenskapliga meriter.

Rothstein påpekar att utvecklingen gått så långt att också den statliga demokratiutredningen, ledd av förre kultur- och utbildningsministern Bengt Göransson, sett sig nödsakad av peka på de oroväckande tendenserna till inskränkningar i forskningens autonomi.

Hoten mot den akademiska friheten belyses på ett annat sätt i f d riksdagsledamoten Margitta Edgrens artikel "Hur används den akademiska friheten?".



Inledningsvis beskriver hon forskningens frihet som "en nödvändig faktor för samhällets utveckling och samhällets klimat i vid mening".

Men som antyds i rubriken anser hon att friheten ofta missbrukas. De skyldiga är framför allt de forskare och studenter som har en annan uppfattning än henne om genusfrågor. Edgren tycks mena att man skulle kunna nå en välgörande enighet i dessa frågor om bara friheten användes på ett mer ansvarsfullt sätt.

"Att tänka fritt är stort, att tänka rätt är större." Thorilds berömda tes har alltså anhängare inte minst bland svenska utbildningspolitiker.

DAVID ANDERSSON

Personalnytt

NYA PROFESSORER

Birger Simonsson, professor i historia
Sven-Göran Malmgren, professor i svenska språket
Åsa Boholm, professor i socialantropologi
Jan Jonason, professor i farmakologi
Tomas Bergström, professor i klinisk mikrobiologi
Anders Fasth, professor i pediatrik immunologi och reumatologi
Jan-Olov Jansson, professor i vävnadsregeneration
Lena Carlsson, professor i klinisk metabolisk forskning
Kristina Bry, professor i pediatrik, särskilt neonatologi
Claes Ohlsson, professor i hormonell reglering av benmetabolism och tillväxt
Ernst Nyström, professor i medicin
Gösta Roupe, professor i dermatologi och venerologi
Gunnar Westberg, professor i medicin
Carsten Wikkelsö, professor i neurologi
Solveig Hägglund, professor i pedagogik
Robert Pålsson, professor i handelsrätt med inriktning mot skatterätt

Nya adjungerade professorer

Ingvar Bosaeus, adjungerad professor i klinisk nutrition
Eva Haglund, adjungerad professor i kirurgi, speciellt laparoskopisk kirurgi
Paul Uvebrant, adjungerad professor i neuropediatrik
Claus Lauritzen, adjungerad professor i kraniofacial kirurgi
Anders Hugoson, adjungerad professor i klinisk och epidemiologisk forskning

NYA DOCENTER

Mats Isaksson, docent i radiofysik
Attaelmannan Gaffar Attaelmannan, docent i fysik
Kristina Eriksson, docent i immunologi
Björn Sjöström, docent i vårdvetenskap
Per Morberg, docent i ortopedisk kirurgi
Björn Holmer, docent i naturgeografi

Övriga förordnanden

Staffan Höjer, universitetslektor i socialt arbete
Peter Dellgran, universitetslektor i socialt arbete
Helena Sjöholm, förste byråsekreterare vid avdelningen för studentfrågor

FFS söker en Doktorandombudsman

Varaktighet: Tills vidare med ett provanställningsförfarande i början.

Deltid: 50% (36,25 tim/vecka)

Tillträde: Februari 2001

Filosofiska Fakulteternas Studentkår är den största studentkåren inom Göteborgs universitet med c:a 15000 medlemmar. FFS är en studentpolitiskt styrd, ideell organisation. F.n. har FFS 8 stycken tjänstemän och ett antal politiskt arvoderade som arbetar tillsammans.

Arbetsbeskrivning

Administrera Gemensamma doktorandrådet, GDR. Bevaka doktorandfrågor på lokalt och nationellt plan. Informera doktorander och svara på frågor. Försvara FFS:s doktoranders intressen. m.m.

För att vara aktuell för denna tjänst skall du ha;

Varit doktorand vid universitet/högskola i minst ett år.

Insikt och kunskap om Göteborgs universitet, dess organisation och dess regelverk. Ha en vilja att hjälpa människor.

Vi ser gärna att du har;

Erfarenhet av arbete inom studentkår, politisk organisation eller annan ideell verksamhet.

Personliga egenskaper

Du är en god lyssnare, kan ge goda råd och vara ett stöd för människor som vänder sig till dig i egenskap av din yrkesroll.

Ansökningar/Förfrågningar hänvisas till:

FFS, Attn: Magnus Nilsson E-post: kanslichef@ffs.gu.se
Göteborgsgatan 17 Tel: 031- 708 44 56
411 34 Göteborg Fax: 031 - 16 44 75

Genforskare kräver etiskt perspektiv

Biovetenskaplig forskning hjälper oss att förstå hur vi fungerar som biologiska varelser. Men det är samtidigt en forskning som ställer etiska frågor på sin spets. Vad får man forska på och vilka gränser finns? Därför behövs ett bioetiskt institut, menar Gunnar Bjursell.

– BIOETIK HANDLAR OM LIVET. Forskning med nya kraftfulla metoder och tekniker med syfte att förstå och påverka livsprocesser: Vad får vi göra?

Genforskningen ger oss helt ny kunskap vars utnyttjande kan ifrågasättas, kunskap som också kan leda till en förändrad människosyn.

REDAN I MITTEN av åttiotalet väckte professorn i molekylärbiologi, Gunnar Bjursell, tanken på ett bioetiskt institut. Han menar att de nya forskningsmetoderna och teknikerna inom framför allt biologin kräver att man tar ett helhetsgrepp på bioetiken, som i dag i första hand fokuseras på genforskningen. Han ser såväl politiska och demokratiska som rent säkerhetsmässiga och försäkringstekniska dimensioner.

Han exemplifierar med hur man resonerat i andra länder. Till exempel beslöt Bundestag att stoppa HUGO-projektet i Tyskland om inte en summa avsattes för att skapa etiska organ som kunde hantera sådana frågor. HUGO innebar att man måste ta ett samlat grepp om bioetik i och med att den mänskliga arvmassan kartlagts. Det breddade etikområdet rymmer människa, växter, djur, bakterier och virus.

MÄNNISKAN ÄR NYFIKEN och därför är det svårt att stoppa forskningen.

– Men den etiska problematiken måste hela tiden vara med i forskningen, betonar Gunnar Bjursell. Man måste hela tiden ha med etiska tankar och klara av att hantera dem.

Biovetenskapen ger kunskap om oss som biologiska varelser. Den visar på skillnader mellan oss som individer men ställer också nya frågor som vi måste kunna handskas med etiskt. Finns det skillnader mellan oss när det

gäller intelligens? Finns det skillnader, biologiska och andra, mellan könen eller är det skillnader mellan individer oberoende av kön?

ETT BIOETISKT INSTITUT, som kunde handskas med dylika frågor, bör enligt Gunnar Bjursell stå på två ben. Dels ett lokalt nätverk, dels en kärna som bedriver forskningsverksamhet för att kunna följa med i forskningen om bioetik. Institutet bör dessutom ha en styrgrupp med personer från olika fakulteter, för det här är frågor som kräver en helhets-syn.

I dag hanteras bioetik i nationella grupperingar. Men det finns också lokala grupperingar i Göteborg. Gunnar Bjursell ingår själv i ett nätverk som består av både naturvetare, medicinare och humanister och han ser det här som en spännande fråga för GU och Chalmers att samarbeta kring.

– Stanfordinstitutet har bioetisk forskning och det behöver vi här i Göteborg också, säger han. Det behövs en professur i ämnet, forskarutbildning och grundutbildning.

ETT SÅDANT INSTITUT skulle dessutom kunna hjälpa forskarna med att förbättra forskningens etiska analys samt med att öka precisionen och kunskapen om hur man angriper etiska frågeställningar. Ett bioetiskt institut är därför nödvändigt också ur allmänhetens perspektiv och för att förtroendet för forskarna inte ska rubbas, menar Gunnar Bjursell.

– Folk måste få veta och ges möjlighet att förstå vad vi håller på med. En varningssignal för oss inom akademien borde vara att det finns en utbredd misstro mot experter när det gäller till exempel galna kosjukan och genmodifierade växter. Sådana strömningar kan på sikt slå tillbaka inte enbart mot användningen av forskningsresultat utan mot den basala forskningsverksamheten.

DEN STÖRSTA FARAN med biotekniken ser Gunnar Bjursell i samhällets styrelseskick. I en diktatur kan det förekomma missbruk, men i en demokrati kan

allmänheten ta del av kunskapen och därmed förhindra att den missbrukas.

– Folk ska ges fördjupad kunskap, det här går inte att diskutera i enkla former. Det handlar om frågor som demokrati och jämställdhet, om vad som är ett gott liv.

Gunnar Bjursell återkommer flera gånger till begreppet ett gott liv. Ett begrepp som diskuterades av Platon och Aristoteles redan för 2 400 år sedan. Kan de nya teknikerna och metoderna hjälpa människan till ett gott liv? Vad innebär ett gott liv och hur avgör vi vad som är det? Han säger att vi genom den nya biologiska forskningen får förklaringsmodeller om oss själva och frågar sig hur den kunskapen kommer att påverka oss. Ska vi placera in folk i olika kategorier? Ska vi klassa in barnen redan i skolan och ge olika utbildning efter anlag?

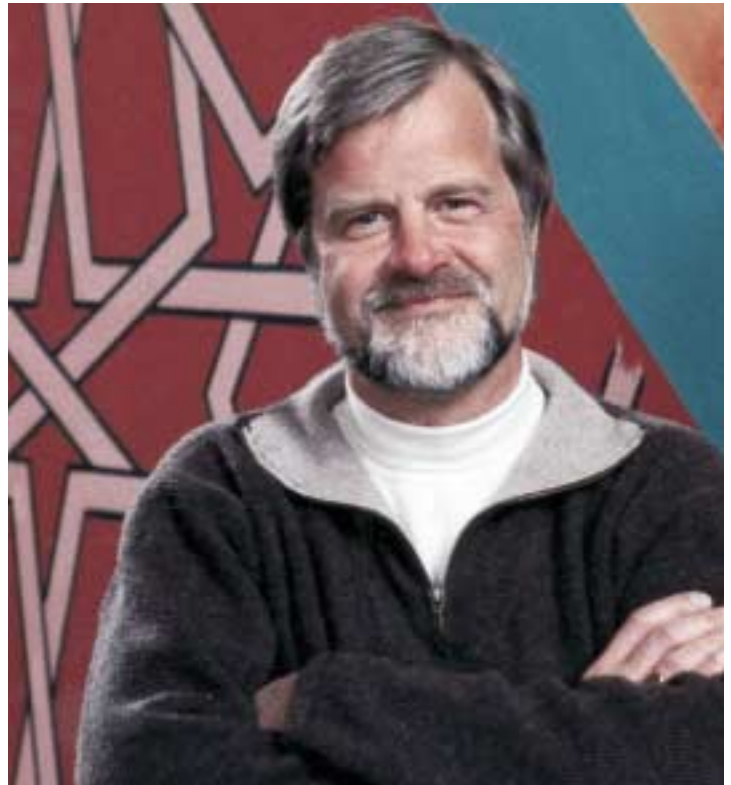
– Det handlar om hur samhället kommer att se ut, om vilken människosyn vi får. Det behövs demokratiska och

filosofiska angreppssätt och därför behöver vi bioetisk forskning här i Göteborg, avslutar han.

YLVA BECKMAN

FAKTA/Etisk plattform

GU har antagit en etisk plattform som innebär att all verksamhet vid universitetet ska genomsyras av en etisk dimension. Alla som är verksamma vid universitetet ska värna om god sed inom forskning, undervisning, studier och administration och "har ett personligt ansvar för att kontinuerligt utveckla och följa upp de etiska aspekterna i verksamheten".



Allmänhetens förtroende för forskarna får inte rubbas, menar Gunnar Bjursell.

FOTO: HILLEN MÅGEL

Arvid Carlsson – 50 år som forskare

ETT HALVT SEKELS forskning över signalsubstanser i hjärnan och dess betydelse för neurologiska och psykiatriska sjukdomar. Så hette nobelpristagarens i medicin, professor Arvid Carlsson, högtidsföreläsning som han höll i universitetets aula den 27 november.

Arvid Carlsson började intressera sig för hjärnans sjukdomar redan på femtiotalet och den upptäckt om signalsubstan-

sen dopamins betydelse, som han nu får nobelpriset för, är över fyrtio år gammal.

Upptäckten skulle leda till att forskarna vid mitten av sextiotalet fick en ny syn på hjärnans funktion: att överföring mellan hjärnceller sker på elektrisk väg och inte på kemisk som man tidigare trott. Men framför allt skulle upptäckten leda till bättre läkemedel mot olika neurologiska och psykiatriska sjukdomar, främst

Parkinsons sjukdom och schizofreni.

Arvid Carlsson är fortfarande en aktiv forskare och har nyligen bildat ett nytt företag – A Carlsson Research AB – med drygt trettio anställda. Där söker man vidare med nya metoder efter substanser som ska göra läkemedel mot hjärnans sjukdomar ännu effektivare och där biverkningar som ofrivilliga muskelsammandragningar ska minimeras.



FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Nödvändigt med ständig etisk granskning

AFFÄRSVERKSAMHET ÄR TILL för att tjäna pengar, forskningens främsta uppgift är att ta fram ny kunskap. Kunskapsproduktion skiljer sig på olika sätt från affärsverksamhet. Målen är olika och därmed metoderna. Det finns dock vissa likheter mellan områdena. En är att forskning liksom affärsverksamhet är starkt konkurrens- och tävlingsinriktad. I forskning handlar det om att bli den mest citerade – och finast av allt – att få nobelpris. (Grattis Arvid Carlsson!) En annan – mer oroande likhet – är att det går att nå framgångar inom forskning genom att tänja etikens gränser, precis som affärsframgångar i vissa fall kan nås på detta sätt.

DET FINNS TVÅ helt olika former av etikövertramp inom forskning. Det första liknar förfalskarna och bedragarna inom affärsverksamhet. Det har förekommit fabricerade data, experiment eller observationer som aldrig ägt rum och rena plagiat. Författarskap utgör hårdvaluta i konkurrensen och övertramp väcker starka känslor. I Läkartidningen (27 september) görs en genomgång av vad Medicinska forskningsrådets nämnd för forskningsetik har handlagt under sin verksamhet.

Denna form av övertramp (forskningsfusk) undergräver kvaliteten på resultaten. En annorlunda form av etikövertramp är att söka nya kunskaper på bekostnad av att t ex försökspersoner utsätts för

oacceptabla risker och lidande eller att personers integritet kränks, löften om konfidentialitet sviks osv. Det kan vara lättare att bedriva sin forskning om man inte är så noga med det informerade samtycket. Det går – åtminstone på kort sikt – att inkludera fler i undersökningen på detta sätt. Detta torde gälla inom många områden. På sikt är sådant beteende naturligtvis skadligt och kan försvåra möjligheten att människor ställer upp i undersökningar.

INOM MEDICIN FINNS sedan länge forskningsetikkommittéer, vilka granskar alla medicinska försök på människor innan de startar. Man granskar bl a uppläggning, rekrytering av försökspersoner, risker och fördelar för försökspersonerna och inhämtande av informerat samtycke. Sådant granskning saknas för de flesta forskningsprojekt inom andra områden. Det är bara vissa av forskningsråden som har granskning av de projekt som beviljas medel. Finns andra medel, t ex fakultetsmedel, så är det bara att tuta och köra. I de flesta fall går det bra, ibland går det mindre bra. I de flesta fall inträffar etiska övertramp på grund av okunnighet och bristande förutseende. En systematisk etikgranskning liknande medicinarnas innan projektet börjar skulle förbättra situationen. Naturligtvis vore det också värdefullt med en utvidgad forskningsetisk utbildning.

De första kommittéerna infördes på 70-talet utan någon större entusiasm från forskarnas sida. Man tvingades av amerikanska anslagsgivare, som vägrade betala ut forskningsmedel utan något system för etikgranskning. I dag fungerar de forskningsetikkommittéerna i Sverige relativt väl och är ett integrerat inslag i systemet. (Den största bristen är att ingen systematisk uppföljning av forskningen sker.) De har inte inneburit att intressant forskning stoppats; tvärtom bidrar de troligen till att allmänheten i dag har en mer positiv inställning till att delta i medicinsk forskning än för 30 år sedan.

I SAMBAND MED att GU antog en etisk plattform togs det första stapplande steget mot en utvidgning av etikgranskningen. Fakulteterna ska få kommentera förslag att introducera ett system för etikgranskning av forskning. Det är bara att hoppas att vi slipper ryggmärgsreflexen ("vi gör inga fel") utan att det kan bli en konstruktiv diskussion av utformningen av granskningen. En sådan granskning kan bli till nytta, inte minst för forskarna själva.

STELLAN WELIN

Docent och föreståndare för centrum för forskningsetik

Lagen sätter gränser för friheten

MÅLET FÖR 1993 ÅRS universitetsreform var att skapa en ökad "frihet" för universitet och högskolor. Det gamla regel- och centralstyrda universitet skulle bli det nya mål- och resultatstyrda universitetet. Vårt universitet skulle få frihet att bestämma innehållet i organisationens verksamhet på olika plan och vi skulle skonas från ett hämmande regelsystem, som styrde och kontrollerade olika delar av universitetets verksamhet.

DEN NYA FRIHETEN inom universitetet innebar emellertid främst att statsmakterna decentraliserade beslutanderätten nedåt i beslutshierarkin och att universitetet lades direkt under regeringen. Rektor fick därtill en mera självständig och starkare beslutsposition, bland annat genom att den av regeringen tidigare tillsatta förvaltningschefen och det formella rektorsämbetet avskaffades.

Reformen 1993 skapade emellertid inte ett betydligt mindre regelstyrkt universitet. Större delen av det regelsystem som fanns förr finns fort-

farande kvar, fastän ibland på annan nivå. Därtill har en del nytt tillkommit. Universitetet har t ex sedan 1995 åter fått en tillsynsmyndighet, Högskoleverket, med en universitetskansler som verksamhet. Alltså en återgång till tiden före 1993.

UNIVERSITETET KAN, ibland måste, numera inom vissa ansvarsområden självt skapa egna lokala föreskrifter, anvisningar och regler. Dessa får naturligtvis inte strida mot författningar som riksdag eller regering beslutat, t ex högskolelag och högskoleförordning. Beslut måste därtill även på lokal nivå fortfarande fattas på särskilt och formellt sätt. Detta för att rättsäkerheten för den som berörs av beslutet inte skall kunna sättas åt sida. Men också för att vi ytterst förväntar oss en rättvis och effektiv universitetsorganisation med opartisk, objektiv och lika behandling av universitetets studenter och dess anställda.

Möjligheterna att inrätta och tillsätta "tjänster" vid universitetet har exempelvis flyttats längre

ned i beslutsnivåerna. De olika villkoren för att erhålla en viss anställning är emellertid i stort sett desamma som tidigare, liksom formerna kring anställningsförslag och tillsättningsförfarande. Här gäller, förutom högskolelag och högskoleförordning, samma regelsystem som för all annan statlig verksamhet. Detta oavsett om det rör sig om en anställning som lärare eller TA-personal.

SUMMAN AV OVANSTÄENDE blir en fråga: har vi verkligen med 1993 års universitetsreform lämnat det författnings- och regelstyrda universitetet bakom oss till förmån för ett lokaltstyrkt och "fritt"? Nej, helt klart inte! Vi måste även vid dagens universitet följa lagar, förordningar och föreskrifter på samma sätt som tidigare. Slagordsmässiga förenklingar har emellertid ofta en förmåga att bli dagens reservationslösa sanningar. De förändrar emellertid inte verkligheten, men kan förvränga den för en viss tid.

ÅKE GEORGISSON

Utslag av hybris?

"Pensionerad lundaforskare belönad med Nobelpriset". Så stod det i Lunds universitets tidning, LUM, nummer 9. Det är kanske inte helt förvånande att Lunds universitet tar åt sig äran för att äntligen ha fått ett nobelpris. Men frågan man kan ställa sig är om Arvid Carlsson kan räknas som en lundaforskare. Han disputerade visserligen vid farmakologiska institutionen i Lund för länge sedan men har bedrivit hela sin forskning vid Göteborgs universitet.

LUM tillägger dock längre ner i notisen, "Carlsson utvandrade till Göteborg, där hans akademiska karriär fortsatte och kröntes...med Nobelpris". GU Journalen gratulerar också lundaforskaren.

ALLAN ERIKSSON

Skriv till GU Journalen!

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Skriv om det som berör dig på universitetet eller svara på andras inlägg. Låt fler få veta vad du tycker

Skicka din insändare per e-post till: gu-journalen@gu.se. Skriv kort och kärnfullt, helst inte mer än 350 ord, max 450 ord. Uppge namn. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Manusstopp för nästa nummer är den 25 januari.

Låt diskussionen leva!

Skev bild av Folke Bernadotte

I GU JOURNALEN 7/2000 presenterar David Andersson en bild av Folke Bernadotte som förvånar mig. Efter vad jag inhämtat så har dock Andersson på ett korrekt sätt refererat ett föredrag av Ingrid Lomfors. Efter att ha arbetat med ett projekt om de "vita bussarna" och Folke Bernadotte det senaste året har jag tre frågor, vilka då ställs direkt till Ingrid Lomfors.

1. Lomfors påstår att Folke Bernadotte "var illa sedd i Sverige 1945" och att det var först efter mordet på honom 1948 som han blev en "ljusgestalt". Verkligheten är, enligt min mening, den motsatta!

HUR FÖRKLARAR LOMFORS annars värmen som mötte Bernadotte i form av hundratals, kanske upp till tusen, tackbrev och tacktelegram som 1945 strömmade in till Bernadotte och som i dag kan läsas i Riksarkivet (vid sidan av högst tio negativa brev); eller mängden av artiklar, starkt positiva till de vita bussarna och till Bernadotte, som från den 28 april 1945 publicerades i svenska dags- och veckotidningar; eller den enastående försäljningssuccén för Bernadottes bok "Slutet" som redan 1945 kom ut i ett antal svenska upplagor, översattes till arton (18!) andra språk samt gick som följetong i engelska Daily Telegraph?

Det var ju efter mordet 1948 på Bernadotte som man började att systematiskt förringa och förtala honom. För hans judiska mördare var det nödvändigt att rättfärdiga deras fega illdåd genom att sprida ut det falska ryktet att Bernadotte varit antisemit. Och det var i början av 1950-talet som Felix Kersten - Himmlers gamle privatläkare! - tog fram det förfalskade brev från 1945 där Bernadotte skulle ha skrivit till Himmler att han inte ville transportera hem några judar till Sverige (!), att tyskarnas V-raketer siktade dåligt mot London (!!) samt där Bernadotte också skulle ha bilagt en skiss

över engelsmännens militärförråd (!!!). Detta brev har ju av Scotland Yard senare visat sig med största sannolikhet vara skrivet på Kerstens egen skrivmaskin... Och det var först 1953 som den engelske historikern Trevor-Roper gick till frontalangrepp mot Bernadotte, förklarade att denne 1945 bara varit en "simpl transportofficer", samt gav just Kersten äran av frigivandet av fångarna från de tyska koncentrationslägren!

2. På sidan 2 i GU Journalen skriver Andersson under lathunden "källkritik" att nytolkningen av källor under senare tid gett sensationella resultat. Lomfors är ett graverande exempel på detta. Hennes enda källa för bilden av Bernadotte i Sverige 1945 är Karl Gerhard! Det är bekant att Karl Gerhard var "starkt negativ" till Bernadotte - det är lika sannolikt att den starkt konservative Bernadotte var "starkt negativ" till salongsbolsje-



Folke Bernadotte - kontroversiell?

viken Karl Gerhard! På vilket sätt är Karl Gerhard en intressant och relevant källa om Bernadotte och hjälpepeditionen 1945? Vilken insyn tillät man i Stockholm 1945 åt den kände revysångaren och anhängaren av sovjetkommunismen Karl Gerhard i det hemliga agerandet inom den svenska samlingsregeringen, vilken fattade beslutet om den svenska expeditionen till Tyskland, eller inom Utrikesdepartementet, som under högsta sekretess ledde det politisk-diplomatiska spelet bakom expeditionen?

3. Till slut antyder Lomfors, enligt Andersson, att det inte var en tillfällighet att "det gick så bra" för Bernadotte att förhandla med tyskarna - det hade varit svårare för Torgny Segerstedt eller Ture Nerman"! Vem mer än en politisk idiot skulle 1945 ha kommit på idén att skicka Segerstedt eller Nerman att förhandla med de nazityska ledarna? Både Segerstedt och Nerman saknade ju fullständigt all erfarenhet av vare sig politiska, diplomatiska, militära eller humanitära förhandlingar och båda var väl kända och avskydda av just dessa nazityska ledare! Och hade det inte varit korrekt att tala om att det var just kommunisten Karl Gerhard som efter kriget gjorde denna jämförelse mellan Bernadotte och Segerstedt/Nerman?

PÅ EN PUNKT är jag dock överens med Lomfors/Andersson: det finns all anledning att granska bilden av Folke Bernadotte, även om jag är mer intresserad av vad Bernadotte faktiskt utträttat än av "bilden" av honom! Men var lugn: jag kommer att publicera en stor bok om de vita bussarna nästa år, med massor av ny information från hittills stängda källor!

SUNE PERSSON
Universitetslektor
Statsvetenskapliga institutionen

Varför gör Sune Persson narr av min ansats?

SUNE PERSSON OCH JAG har olika syn på Folke Bernadotte. Det är inget märkvärdigt eftersom vi utgår ifrån olika vetenskapliga perspektiv och frågeställningar. Persson skriver att han är mer intresserad av vad Bernadotte faktiskt utträttat än av "bilden" av honom. Jag tycker det är en legitim utgångspunkt. Men varför försöker Persson göra narr av min ansats? Vad är det för fel att undersöka hur ett historiskt material har förvrängts genom senare tiders värderingar, perspektivförskjutningar och ideologiska glasögon? Om resultatet sedan visar att "bilden" av Bernadotte är idealiserad är det en verklighet vi måste förhålla oss till. Och inte som Persson, tjurskalligt försöka hålla fast vid. Nu var mitt föredrag på Humanistdagarna inte en presentation av något forskningsresultat utan ett resonerande kring varför synen på Bernadotte och de vita bussarna håller på att förändras. Tyvärr var Persson inte där. Hans inlägg i detta nummer av GU Journalen, som baseras på andras selektiva referat, visar att det förmodligen inte skulle ha påverkat Perssons inställning till Folke Bernadotte.

Låt mig dock kort besvara kritiken på Perssons tre punkter:

1. Det är riktigt att Bernadottes insatser skattades högt efter hemkomsten från Tyskland, särskilt bland de räddade själva. Kritiken mot honom, vid denna tid, rörde dock inte Bernadottes insatser för fångarna i Tyskland utan i första hand hans vänskap till och försvar av den ökände nazisten Walter Schellenberg. Det mest makabra exemplet var under Nürnbergrättegångarna då Bernadotte skyndade till krigsförbrytaren Schellenbergs försvar.

2. Nej, Karl Gerhard är inte denna enda källan till "bilden" av Bernadotte efter hemkomsten från Tyskland, men onekligen den roligaste. Mer allvarligt blir den när man läser Bernadottes egen inlägg till Schellenbergs försvar eller pressens kommentarer som t ex i Expressen "Folke Bernadottes sympatisk teckning av SS-generalen Schellenberg var synnerligen omdömeslös - för att använda ett mildt ord". Sune Persson hävdar att det var "efter mor-

det 1948" som man började förtala honom. Vad jag kan se fanns det kritik redan under hans livstid. Den hjältemodiga bilden av Bernadotte bidrog Bernadotte själv till att smutsa ner.

3. Nej, vem skulle komma på en sådant dumdrigt förslag att skicka Segerstedt eller Nerman till Nazityskland. Men varför Bernadotte? Persson menar att hans erfarenheter av politiska, diplomatiska, militära och humanitära förhandlingar gjorde honom lämpad för uppgiften. Frågan är om massmördaren Himmler och kompanjonen Schellenberg tog hänsyn till just dessa kvalifikationer eller om det också fanns andra orsaker till att man samarbetade, t ex Bernadottes sympati med höga nazister och "medkänsla för Tysklands armbefolkning" (Slutet 1945).

Perssons marknadsföring av sin kommande bok väcker min skepsis.

INGRID LOMFORS
Föreståndare Grundtviginstitutet



KRÖNIKAN



FOTO: EWA STORP

Är det rätt att välja anlag?

VI LEVER I BÖRJAN av den andra sexuella revolutionen. Den första känns ganska avklarad. Den har medfört att vi kan umgås sexuellt utan att riskera att sätta barn till världen. Den väckte stort rabalder på sin tid, men nu tycks alla acceptera den. Till och med Alf Svensson uppmanar ungdomen att "skydda sig" då den umgås sexuellt. Ungdomen ska på så vis undvika oönskade graviditeter (och aborter). Kondomer säljs i snabbköpen. Den andra sexuella revolutionen är mera kontroversiell. Den innebär att vi kan sätta barn till världen utan att tillgripa sexuellt umgänge. Vi väljer provrörsbefruktning i stället. Kan det vara rätt?

PROVRÖRSBEFRUKTNING VÄXTE FRAM som ett sätt att hjälpa ofrivilligt barnlösa att sätta barn till världen. Men nu börjar en ny kategori av patienter att söka sig till IVF-klinikerna världen över. Det rör sig om människor, som inte har några fertilitetsproblem, men som vill ha bättre kontroll över förloppet. De vill på förhand välja vad slags barn de ska få. De vill ha hjälp med vad som kommit att kallas preimplantatorisk diagnostik i samband med barnalstrandet. De har därmed dragit igång den andra sexuella revolutionen.

Än så länge handlar det om föräldrar som vet att de bär på anlag för någon svår ärftlig sjukdom. De vill på förhand förvissa sig om att det barn de får inte ska ha denna sjukdom. Och de kan de få hjälp. Ägg "plockas" från kvinnan och befruktas i provröret med spermier från mannen. De befruktade äggen får dela sig några gånger. En cell plockas ut ur vart och ett av de befruktade äggen och görs till föremål för under-

TORBJÖRN TÄNNSJÖ

Professor i praktisk filosofi

sökning. Ett ägg utan anlag för sjukdomen väljs ut och återförs till kvinnans livmoder. Efter nio månader föds barnet utan den aktuella sjukdomen och förhoppningsvis friskt också i andra hänseenden.

ÄN SÅ LÄNGE handlar det alltså om att välja bort någon sjukdom (genom att välja bort den sjuke redan på fyrcellsstadiet). Men i kölvattnet på HUGO-projektet växer våra kunskaper om ärftlighet. Snart går det kanske till så här att sätta barn till världen:

Ett par söker upp IVF-kliniken. Tio ägg befruktas. Olika undersökningar görs.

Doktorn kallar in paret och berättar vad som framkommit:

- Två ägg är tyvärr behäftade med en allvarlig sjukdom. Dem lägger vi väl åt sidan. Men bland de återstående åtta finns det flera intressanta ägg att välja mellan. Ägg nummer tre ska ni nog tänka noga på. Det är en flicka med ovanligt väl utvecklad muskelmassa. Om hon musicerar från sex års ålder kan hon också utveckla absolut gehör. Men tyvärr blir hon rätt klen i matte. Ägg nummer sju bör ni också tänka noga på. Det är en pojke med goda förutsättningar för både matematik och musik. Men tyvärr kommer han nog aldrig över plinten i gymnastiken. Ja, också bland

övriga ägg finns det flera som är värda att överväga. Jag överlämnar den här skriftliga informationen till er. Kom tillbaka i morgon. Tänk noga över saken. Det är kanske det viktigaste valet ni gör i hela livet!

SCIENCE FICTION? Ja, en smula. Men det är inte särskilt djärvt att förmoda att vad som här beskrivits är en möjlighet inom några årtionden. Den andra sexuella revolutionen har inletts. Och den stannar nog inte här. Den kan också medföra att det blir möjligt att "rätta" naturen, då man är missnöjd med vad den har att ge. Varför inte bruka genterapi för att se till så att pojken i exemplet ovan inte bara blir musikaliskt och matematiskt begåvad, utan också en riktig gymnast?

VAD SOM HÄR BESKRIVITS framstår alltså som realistiskt. Är det också önskvärt? Det är hög tid att på fullt allvar ställa den frågan. Många vill nog tacka nej till den andra sexuella revolutionen (det var likadant med den första). Tyvärr tycks många av dem som vill tacka nej också vägra att tänka på saken. Det är dumt. De som vill säga stopp eller reglera verksamheten, måste tänka noga. Det är inte lätt att stoppa en spontan teknikutveckling. Man kan undra om det alls är möjligt. En sak är emellertid säker: Utan goda skäl kan den inte stoppas.

Det är alltså hög tid att tänka över de problem den andra sexuella Revolutionen ställer oss inför.